

KIRKEGÅRDEN

August 2017

37. årgang

4

klassisk og moderne indretning på kirkegården

kantsætning og armering af udearealer...

affaldssortering med bl.a. BIKAB

TLF: 7023 2999
WWW.G9.DK

INDHOLD

s. 04	Et forskningsprojekt om personalet på folkekirkens kirkegårde
s. 06	Usikre gravsten og gravmonumenter - I
s. 10	Usikre gravsten og gravmonumenter - II
s. 16	Kirkegård for brugerne
s. 20	Kirkegårde i Thy
s. 24	Findgravsted.dk
s. 28	Naturen på kirkegårdene
s. 32	Hvordan byder man en snog velkommen
s. 34	Internationale Garten Ausstellung 2017 i Berlin
s. 36	Lyø Kirkegård
s. 42	Kursustilbud
s. 44	Profil - Barbara Joos
s. 46	"Det grønne hjørne"
s. 48	Kort nyt
s. 50	Kalender

FORSIDE

Hansted Kirkegård i Thy er præget af vinden og den salte luft. Kirkegården blev besøgt, da Foreningen for Kirkegårdskultur afholdt årsmøde i Hanstholm. Du kan læse mere om årsmødet i dette nummer af bladet. Foto: Jens Zorn Thorsen

REDAKTION

Redaktør:
Lene Halkjær Jensen,
Humblebæk Kirkegård
Tlf. 2624 7228 - Fax 4919 1142
E-mail: lene.bladet@mail.dk

Redaktion:
Jens Zorn Thorsen,
Vejle Kirker og Kirkegårde
E-mail: jeztho@gmail.com

Tommy Christensen,
Svendborg Kirkegårde og Krematorium
E-mail: tc@svendborg-kirkegaarde.dk

Jens Dejgaard Jensen,
Silkeborg Kirkegårde og Krematorium
Tlf. 2393 9300
E-mail: jdj@skk.dk

Jørn Skov
Tønder Kirkegård
E-mail: tonder-kirkegaard@mail.tele.dk

Asger Christensen,
Hørsholm Kirkegård
E-mail: asger@hoersholmkirkegaard.dk

Casper Nicolai Khalik Pagh Vett
Odense Kommunale Kirkegårde
E-mail: cnpv@odense.dk

Sekretariat:
Foreningen af Danske Kirkegårdsledere
Hørsholm Kirkegård
Tlf. 4586 0584 - Fax 4586 4157
E-mail: kontor@danskekirkegaarde.dk

Layout og tryk:
Jello ApS
Tlf. 3145 0050
E-mail: da@jello.dk

Redaktionelt stof og annoncer til 'KIRKEGÅRDEN' nr. 5, 2017 sendes til lene.bladet@mail.dk senest d. 15. september 2017
Artiklernes indhold er ikke nødvendigvis et udtryk for Redaktionens, FDK's eller DKL's holdning.

ET FORSKNINGSPROJEKT OM PERSONALET PÅ FOLKE- KIRKENS KIRKEGÅRDE

Af Marie Vejrup Nielsen, mvn@cas.au.dk
Forsker og leder af Center for SamtidsReligion, Aarhus Universitet

Kirkegårdens personale er til stede på kirkegården, dag ud og dag ind, gennem hele året. Det betyder at det er kirkegårdens personale, som ofte bliver en del af de efterladtes sorgbehandling. Men vi ved ikke ret meget om dem...

Foto: Morten Jarnsø

Forskningsprojektet har bl.a. som formål at afdække hvordan religion - og herunder vores forhold til døden og de døde - forandrer sig i et moderne samfund. Og i den sammenhæng mangler der viden om kirkegårdens personale og deres rolle.

Vi vil vide mere om kirkegårdens personale!

Kirkegårdens personale spiller en central rolle i forestil-

linger og praksis omkring liv og død i Danmark i dag. Kirkegården er et helt særligt sted, både for de efterladte, der er der for at besøge et gravsted og for de mange andre, der besøger kirkegården af andre årsager. Kirkegården er et sted, der rummer både den lange historie om et lokalområde, og de mange individuelle historier om de døde, der ligger i gravene. Og dette vigtige sted, bliver passet, plejet og udviklet af kirkegårdens personale. Det er dette personale, der er i kontakt med de efterladte omkring hvordan graven skal se ud og hvordan den skal plejes. Og det er dette personale, som er til stede på kirkegården, dag ud og dag ind, gennem hele året. Det betyder at det er kirkegårdens personale, som på mange måder bliver Folkekirkens ansigt i det daglige. Og som også derfor ofte bliver en del af de efterladtes sorgbehandling. På kirkegården er der en mulighed for at tale med én, som har kendskab til netop det sted, hvor ens afdøde ligger. Personalet passer og drager omsorg for et vigtigt sted i mange danskere liv. Og derudover er der hele det store arbejde, som de fleste besøgende ikke kender til, omkring planer og udførsel af pasning af kirkegården, de økonomiske planer, de store overvejelser omkring beplantning og udviklingen af nye områder til nye begravelsesformer.

Men til trods for at kirkegårdens personale spiller en helt central rolle i forhold til det sted, hvor langt de fleste danskere kommer i forbindelse med begravelse, urnenedsættelse, gravstedsbesøg og gåture, så er der ikke megen viden om, hvordan personalet oplever arbejdet på kirkegården. Fra min vinkel, som forsker og leder af Center for SamtidsReligion, er det helt afgørende at få inddraget kirkegårdens personale i vores undersøgelser af hvordan religion, og herunder vores forhold til døden og de døde,

Kirkegården er et vigtigt sted i mange danskere liv. Foto: Lene H. Jensen

forandrer sig i et moderne samfund. Dette er naturligvis kun én del af det store felt som Folkekirkens kirkegårde udgør, men det er denne type spørgsmål, som vi arbejder med i vores forskning. Og her mangler der viden om kirkegårdens personales rolle – og personalets perspektiver på den måde folkekirkens kirkegårde er lige nu og de eventuelle forandringer der sker.

Et forskningsprojekt om personalet på Folkekirkens Kirkegårde

Derfor kom ideen om at udvikle et forskningsprojekt, der kunne begynde arbejdet med at inddrage disse perspektiver. Forskningsprojektet er en del af et større forskningsprojekt "Død, Minde og Religion". "Død, Minde og religion" er et satsningsområde ledet af MSO-professor Ulla Schmidt, Aarhus Universitet og er et samarbejde mellem Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter og Aarhus Universitet. Projektet har en række forskere tilknyttet.

Første del af undersøgelsen af kirkegårdens personales perspektiver er et elektronisk spørgeskema udsendt i begyndelsen af juni 2017 til de medlemmer af FAKK og FDK, hvor det har været muligt at få e-mail-adresser. Hvis man ikke har modtaget et link og gerne vil være med i undersøgelsen alligevel, så skriv til Marie Vejrup Nielsen på mvn@cas.au.dk, så bliver der sendt et link til undersøgelsen.

Spørgeskemaet blev dels udviklet på baggrund af mindre projekter, udført af studerende, dels på baggrund af de forskningsspørgsmål som forskergruppen har haft fokus på. Her handler det både om at få afdækket, hvad der faktisk sker på kirkegårdene, når der er kistebegravelse, urnenedsættelse og når de besøgende kommer til gravene. Og det handler om at få et indblik i, hvordan kirke-

gårdens personale opfatter udviklingen, som den ser ud lige nu. Derudover er der en række spørgsmål om mere personlige forestillinger og praksisser, som personalet selv har. Disse spørgsmål er først og fremmest med fordi vi gerne vil vide om personalet på kirkegårdene generelt har samme mønster som befolkningen.

Et spørgeskema kan ikke give et indblik i de mange aspekter, der er i arbejdet på kirkegården, men det er med til at give os et helt nødvendigt indblik i nogle af hovedtendenserne lige nu. Men det er også nødvendigt at få et mere detaljeret indblik i arbejdet på kirkegården og derfor vil der i slutningen af 2017 og foråret 2018 blive foretaget en række interviews med forskellige grupper af ansatte på kirkegårde over hele landet. Disse interviews, og observationer af kirkegården, skal være med til at give et endnu bedre blik ind i kirkegårdens liv.

Henover sommeren og ind i august indsamler vi de sidste resultater fra spørgeskemaundersøgelsen. Vi glæder os meget til at få de første resultater ind, så disse kan indgå i vores arbejde, men også så vi kan dele dem med alle interesserede.

Og til sidst skal der lyde en stor tak til alle, der har sagt ja til at teste vores spørgeskema, og til at besvare de mange store og små spørgsmål vi fra forskergruppen har haft undervejs. Det er helt nødvendigt for at sikre kvaliteten i projektet, at vi kan få lov til at bruge de erfaringer og den viden, der ligger hos kirkegårdens personale. En særlig tak til Jørn Skov, Tønder Kirkegård, og til Jens Zorn Thomsen, Vejle Kirkegård, Niels Kruse, Viborg Kirkegård og personalet på Silkeborg Kirkegård, for jeres kommentarer og indspil til projektet. ■

USIKRE GRAVSTEN OG GRAVMONUMENTER - I

Tekst og foto af Ulrik Hauger, ulrik@miljohuset.dk
Arbejdsmiljøkonsulent, Miljøhuset

Mange oprette sten er ikke sikret mod at vælte.

En gennemgang af Arbejdstilsynets påbud om usikre gravsten og gravmonumenter.

Usikre gravsten har været genstand for en bred diskussion i Folkekirkens regi fra midt 2016 til d.d. Udgangspunktet var en tragisk dødsulykke på en Københavnsk kirkegård i 2016, men siden har der været endog meget alvorlige

arbejdsulykker, hvor usikre gravsten har været en medvirkende årsag til ulykkerne, og hvor både ansatte og vidner er kommet slemt til skade.

Diskussionerne om hvad der skal gøres har varieret meget fra

- Som Københavns kommunes kirkegårde har gjort -lagt alle de usikre sten ned
- Til den mere tilbageholdende mening om, at det jo er gravstedsejernes sten og det er dem der skal gøre noget og sikre stenene. Flere kirker har fx skrevet til gravsteds-ejerne om at sikre deres sten.
- Men der har også været en holdning til, at "lade os nu se tiden an"!
- Den sidste holdning, der er i spil, og som ikke har blandet sig i diskussionerne, er den holdning, der handler om helt uvidenhed om at der kunne være noget galt.

Medarbejdere fra Københavns kommune deltog i det sidste årsmøde i FDK, hvor der blev redegjort for deres arbejde.

De påviste blandt andet, at arbejdet med sikkerheden for de usikre gravsten i langt de fleste tilfælde lå hos den enkelte gartner/graver og ikke hos den ansvarlige myndighed – menighedsrådet eller kirkegårdsbestyrelse.

Arbejdstilsynet er nu i gang

Når der sker arbejdsulykker skal de jo anmeldes – og anmelderne går også til Arbejdstilsynet. Miljøhuset har nu kendskab til 2 tilfælde hvor Arbejdstilsynet har præciseret arbejdsgiverens ansvar og har afgivet påbud til menighedsrådet om at sikre medarbejderne mod de usikre sten. Arbejdstilsynet interesser sig udelukkende for de ansattes sikkerhed, der arbejder hvor risikoen for at få usikre gravsten over sig, er til stede. Og de er naturligvis helt ligeglade med hvem der ejer de usikre sten.

Kirkegårdens ansatte arbejder ofte knæsidende, tæt på gravstenene i forbindelse med fx lugning og plantning.

Mange gravmonumenter står løse oven på sokkelstenen, og kan rokke eller vælte ved et let skub.

I det sidste påbud fra marts 2017 skriver Arbejdstilsynet blandt andet:

Begrundelse for påbuddet

Det er Arbejdstilsynets vurdering, at arbejdet på visse gravsteder, ikke kan udføres sikkerhedsmæssigt fuldt forsvarligt, idet der er fare for at opretstående gravsten kan vælte ned over de ansatte, med alvorlig legemsbeskadigelse til følge.

- Mange af de opretstående gravsten var ikke sikret mod at vælte.
- De opretstående sten anslås til at veje fra 50 til 300 kg.
- Mange af stenene stod løst, således at de rokkede hvis man skubbede let til dem.
- De ansatte (graver og medhjælper) arbejder (ofte knæliggende) tæt på gravstenene ved luge -og plantearbejde samt hækkeklipping mv., hvilket blev bekræftet af ledelsen.

Ved besøget konstateredes at:

- En del af gravstenene på gravstederne er opretstående, ofte på en sokkelsten.
- De har forskellig størrelse og vægt, men mange er > ½ meterhøje, og vejer anslået mellem 50 og 300 kg.
- De var ikke sikret mod at vælte.
- Nogle af dem står skævt på sokkelstenene, idet jorden under dem er sunket.
- Ved et let tryk på overkanten af stenene rokkede de, med fare for at vælte.
- Ved arbejde tæt op ad stenene, kan man let komme til at skubbe til dem, idet pladsen omkring stenene er smal.

Vejledning til at efterkomme påbuddet

Virksomheden kan efterkomme påbuddet ved at sikre at de ansatte ikke udfører arbejde i nærheden af de løse sten, eller ved at sikre at de ikke kan vælte. Man kan læse mere om nedfald af genstande på Arbejdstilsynets hjemmeside:

<https://arbejdstilsynet.dk/da/regler/ulykkesrisici/nedfald-og-udskridning-af-genstande>.

Arbejdstilsynet henviser til disse regler i deres påbud
§ 38 stk. 1 i lovbekendtgørelse nr. 1072 af 7. september 2010 af lov om arbejdsmiljø med senere ændringer:

§ 38. Arbejdet skal planlægges, tilrettelægges og udføres således, at det sikkerheds- og sundhedsmæssigt er fuldt forsvarligt.

§ 4, § 7 stk. 1 og § 13 stk. 1, i bekendtgørelse nr. 559 af 17. juni 2004 om arbejdets udførelse med senere ændringer.
Kapitel 2 - Planlægning og tilrettelæggelse af arbejdet

§ 4. Arbejdet skal i alle led planlægges og tilrettelægges således, at det kan udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt. Planlægningen og tilrettelæggelsen af arbejdet skal ske under hensyntagen til de forebyggelsesprincipper, der er angivet i bilag 1. Det skal iagttages, at der ikke foreskrives eller forudsættes anvendt konstruktioner, planudformninger, detaljløsninger og arbejdsmetoder, der kan være farlige for eller i øvrigt forringe sikkerhed eller sundhed ved arbejdets udførelse. Endvidere skal det sikres, at de samlede påvirkninger i arbejdsmiljøet på kort eller lang sigt ikke forringer de ansattes sikkerhed eller sundhed.

§ 7. Arbejdet skal i alle led udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt ud fra både en enkeltvis og samlet vurdering af de fysiske, ergonomiske og psykosociale forhold i arbejdsmiljøet, som på kort eller lang sigt kan have indvirkning på den fysiske eller psykiske sundhed.

§ 13. Ved udførelsen af arbejdet skal det sikres at der er truffet effektive foranstaltninger til at forebygge risiko for sammenstyrtning, nedstyrtning, sammen skridning, ulykker hidrørende fra elektrisk strøm, rystelser og lignende.

Hvad betyder Arbejdstilsynets påbud for folkekirkens arbejdspladser

Et påbud kan ankes med opsættende virkning – det er det aktuelle påbud ikke blevet, fordi påbuddet helt følger "bogen" og tager udgangspunkt i arbejdsgiverens ansvar overfor de ansatte.

Påbuddet ligger også helt på linje med den rådgivning, som Miljøhuset giver alle sine kunder, fordi begrebet "planlægning" er helt centralt i enhver virksomheds daglige drift af sit arbejdsmiljø.

I det aktuelle tilfælde er der afgivet en frist til at få bragt forholdene i orden på 5 måneder, hvilket er helt fair fordi det kan være en stor opgave.

At en virksomhed skal planlægge alt arbejde, så de ansatte ikke kommer til skade, er der ikke noget nyt i – sådan har det været i de 26 år Miljøhuset har eksisteret som rådgiver.

Konkret betydning

Helt konkret betyder det, at Folkekirkens kirkegårde:

- Vores kirkegårde skal i gang – her er en kendt risiko, der også nu er et påbudsområde. Kendte risikoer SKAL der handles på – at lade være er både i Arbejdsmiljøloven og i erstatningsansvarsloven "skærpende omstændigheder", der kan flytte ansvaret op i en ny strafamme.
- SKAL sikre alle gravsteder - uanset ejerforhold for sten, der er usikre
- Menighedsrådet/kirkegårdsbestyrelsen kan vælge enten at forbyde ansatte adgang til de gravsteder, der er usikre eller lægge stenene ned.

Se den dybtgående vejledning fra Miljøhuset

Hvordan en aftjekning af gravsten kan foregå, hvordan det håndteres og hvordan det forebygges ved at se fremad, fremgår af Miljøhusets særlige responsum med dette tema; se artiklen 'Usikre gravsten og gravmonumenter – II'. Redegørelsen ligger også på FDKs hjemmeside.

NB: De viste gravsten er alle usikre fordi de kan vippe og nogen står skævt. De har ikke noget med det omtalte påbud at gøre, men er fotograferet på 3 forskellige kirkegårde i hver sin del af landet. ■

Svend Andersen
Plantefokus
Professionel træ- og planterådgivning

- Beskæringskursus, egne træer
- Gennemgang af træer, indsatsbehov

Tlf.: 30 32 72 33
www.plantefokus.dk

TRYGGSTEN

- Vi har sikret og monteret mere end 20.000 gravstene i Sverige.
- Vi har 4 fuldt udrustede biler, som kan sikre ca. 12-15 sten pr. dag pr. bil, i alt op til 60 sten om dagen.
- Hver sten bliver evalueret enkelvis, således at vi benytter den bedste og sikreste metode for den givne sten.
- Vi har de bedste priser på markedet.
- Vi giver 25 års garanti på udført arbejde.
- Vi har eget udstyr, der kan løfte sten op til 240cm i højden, med en vægt på op til 1500kg.
- Vi har sikret den største gravsten i Sverige, en 5m høj og 7500kg tung sten.
- Vi er eksperter i bevaringsværdige sten og mindesten.
- Faste priser på alt arbejde.
- Renovering af stakit, kæder og andre metal hegn yder vi også hvilket altid af højeste kvalitet og med de bedste priser.

Ring eller skriv til os for mere information.

Vi vil altid gerne komme forbi i en af vores service biler og vise hvordan vi arbejder.

KONTAKT OS I DAG!

LISETTE JESPERSEN:
Sikkerhedskonsulent
Kontakt email: lisette@tryggsten.dk
50176663

ANDREAS SUNDBOM:
Ejer og Grundlægger
Kontakt email: andreas@tryggsten.dk
50198398

Vi arbejder med Markdubbs metoden:

USIKRE GRAVSTEN OG GRAVMONUMENTER – II

Af Ulrik Hauger, ulrik@miljohuset.dk
Arbejdsmiljøkonsulent, Miljøhuset

En måde at gøre det på ved mindre sten: Her er en natursten lagt svagt bagover mod en understøttelse, så den ikke kan vælte.
Foto: Miljøhuset

Hvordan sikrer vi arbejdsmiljøet? – En redegørelse.

Usikre gravsten ser Arbejdstilsynet også på!

Arbejdstilsynet har i forsommeren 2017 afgivet påbud om sikring af usikre gravsten (se artiklen Usikre gravsten og gravmonumenter – I, hvor størstedelen af påbuddet er omtalt).

Arbejdstilsynets udgangspunkt er først og fremmest ar-

bejdsmiljøet for de ansatte. De skelner derfor ikke mellem de forskellige stentyper og de forskellige ejerforhold. De ser på om arbejdsforholdene er sikre eller ej!

I det sidst afgivne påbud peger de også på, at arbejdet skal planlægges, så det kan udføres fuldt forsvarligt. For Folkekirkens og kommunernes kirkegårde betyder det, at menighedsrådet og kirkegårdsbestyrelserne har et ansvar for at planlægningen bliver udført og der skal tages action,

når der er sten, der er usikre.

Det er der sådan set ikke noget nyt i – det nye er, at sten er blevet et fokusområde og et indsatsområde for Arbejdstilsynet.

Det betyder også, at når du læser denne redegørelse, har du fået tilvejebragt en kendt viden om en risiko. Det giver samtidigt et juridisk ansvar for at handle.

Begrebet ”planlægning” er også et juridisk begreb fra arbejdsmiljøloven, hvor der lægges vægt på, at arbejdet i alle led er planlagt, så det kan udføres fuldt forsvarligt. Konsekvensen af denne udlægning er, at der skal laves en plan for hvordan kirkegården tjekker sine sten af, så der er sikkerhed for at de ikke kan vælte.

Besøgende

Det er naturligvis Miljøhuset bekendt, at besøgendes færdsel på kirkegårdene i visse tilfælde har været årsager til væltede sten og til ulykker.

I vores redegørelser har vi valgt, at fokusere på arbejdsmiljøet for de ansatte, fordi denne sikring medfører en sikkerhed for besøgende!

Hvad siger de øvrige myndigheder?

Daværende kirkeminister sendte i 2016 (med baggrund i en tragisk dødsulykke, hvor et mindre barn omkom) en opfordring til alle provstier om, at tage de usikre gravsten med i provstesynet.

Men at vente til provstesynet, er efter de nye påbud fra Arbejdstilsynet ikke længere nok – se den øvrige redegørelse.

Arbejdstilsynets påbud

Konkret lyder det sidste påbud sådan:

”Virksomheden kan efterkomme påbuddet ved at sikre at de ansatte ikke udfører arbejde i nærheden af de løse sten, eller ved at sikre at de ikke kan vælte.”

Som det ses, er der mange forskellige handlemuligheder i påbuddet, der alle har det formål, at sikkerheden skal være på plads. Arbejdstilsynet tager aldrig stilling til den konkrete løsning! Gjørde de det, ville de blande sig i ejerforholdet. Hvis de fx påbød, at alle sten skulle graves 20 cm ned, ville de blande sig i at ejeren jo også havde den mulighed at fjerne stenen helt, sætte en mindre op, lave en understøttelse under eller bagpå osv. osv.

Det, der også er vigtigt, i den store debat, der har været rundt om i erfagrunder m.m., er at Arbejdstilsynet kun ta-

ger stilling om en sten er sikker eller ej. Al snak om hvad der er risikosten, hvor høje de må være, hvor skævt de må stå osv., er hermed helt forstummet og måske i virkeligheden ikke så interessant?

Det er fx Miljøhusets erfaring, at selv små sten og sten der står helt lodret kan vælte. Det vil sige, at det ikke er oplevelsen af, om de er sikre eller ej – men mere en håndfast risikovurdering i hvert enkelt tilfælde.

Handling her og nu – og på lang sigt

Der er Miljøhusets vurdering, at der skal ske 2 ting:

1. En planlægning og handling her og nu, der sikrer ansatte mod at komme til skade (de omtalte påbud gav kirkegården en fair frist på 5 måneder).
2. En langsigtet planlægning og løsning, hvor fremtidige gravmonumenter sikres før de placeres på kirkegården.

En planlægning og handling her og nu

Miljøhuset kan foreslå

1. Lav et godt forarbejde med en god skriftlig planlægning (en ekstra APV men kun på gravsten), så I kommer hele vejen rundt og tager højde for både arbejdsmiljøet, men også for besøgendes sikkerhed. APV'en er med til at sikre: En beskrivelse af de konkrete forhold, en risikovurdering, hvad der kan/skal ske, hvem der skal gøre det og hvornår der er deadline. Sørg for at jeres tidsplan kan holde. Det er også under dette forarbejde I tager stilling til hvad der skal ske med de usikre sten. Gennemgå nøje de muligheder der er! Fx har Holbæk fået en fast pris fra deres stenhugger, der tager sig af selve sikringen. Her skal I fx tage stilling til kvaliteten: Står gravstenen ovenpå en sokkelsten, ses det fx lidt for tit, at cement eller andre former for mellemlag ikke holder længe, blandt andet på grund af frost – og så har I risikoen. Miljøhuset anbefaler kun løsningen med tapper mellem sokkelsten og gravsten, fordi det er den mest langtidsholdbare. Anerkend i jeres planlægning, at der er forskellige aktører – og interesser. Sørg derfor for et godt samarbejde med ledelse, en evt. arbejdsmiljøgruppe, kirkegårdsudvalget m.fl.
2. Tag stilling til de krav I vil stille til gravstedsejerne om sikring af stenene.
3. Lav inden I starter en logbog over jeres arbejde, så I sikrer, at I kun skal se et sted for, at få en oversigt over hvor langt I er. Måske kan det være i jeres kirkegårds-system?
4. Lav en opdeling af de risikoer, der er størst. Her kan der bruges den model Holbæk Kirkegård bruger (som Københavns Kirkegårde også har brugt) – sten over 60

og op til 2 meter og sten der hælder. Sten over de mål skal håndteres af stenhuggeren.

5. Tag de visuelle usikre sten først – både Miljøhuset og Arbejdstilsynet har hver for sig brugt ”rokkemetoden” – kan den vippe eller øj. Enkelt og effektivt. København og Holbæk har brugt en anden metode - vægtmetoden – når en sten belastes med 35 kg må den ikke kunne vippe. – Se eksemplet fra Holbæk.
6. Sørg for at der i planlægningen af arbejdet laves en grundig instruktion til de ansatte i hvordan arbejdet kan udføres fuldt forsvarligt – fx at de skal være i sikker afstand, når der trækprøves, at hvis de går ind på en grav, der ikke er tjekket, skal sikre, at stenen ikke kan vælte, at afvigelser fra sikkerheden omgående indberettes til en ansvarlig person, fx kirkegårdslederen.
7. Hvis I har besluttet jer for at et gravsted skal afspærres fordi stenen er usikker, skal afspærringen være sikker – fx så den ikke bare kan gennembrydes (her er minebånd ikke altid nok!). Hvis beslutningen går på, at lægge stenene ned, skal arbejdsgangen sikres – pas på de tunge løft og brug hjælpemidler eller stenhuggeren.
8. Når I er færdige med risikostenene skal I igennem resten.
9. Da det er en kendt sag, at gravsteder og jordbundsforhold kan ændre sig, skal der i jeres planlægning indgå, hvordan I løbende holder styr på stenenes stabilitet. Det kan fx ske ved at den gartner eller graver, der har ansvaret for gravstedet, har opgaven. Men tag stilling til hvordan det skal ske og om det er nok!

Planlægning på lang sigt:

1. Tag stilling til i hvilket omfang jeres kirkegårdsvedtægt skal revideres, så der fx undgås ulykker fra besøgende, men også hvilke krav I har til nye stens sikkerhed.
2. Skriv til jeres stenhuggere hvilke krav der er i fremtiden til sikring af sten. Nedenfor er et godt bud fra Frøya Kirkegårdstjeneste i Norge, der påbyder tapning mellem sokkel og gravsten og til fundamentet. Hold evt. et møde med stenhuggerne. Og i jeres planlægning skal I tage stilling til hvordan I kontrollerer at jeres retningslinjer overholdes.

Er der nogen, der har lavet tjeklister, manualer, logbøger, instruktioner, retningslinjer eller revideret kirkegårdsvedtægter, hører jeg gerne fra jer, så vi kan få denne viden bredt længere ud. ■

Eksempel fra Frøya Kirkegård i Norge:

Montering og Flytting!
Slik skal et gravmonument monteres

To planker tvær liggende under sokkelen forhindrer at steinen tipper eller siger ved teleopløsning om våren.

To stk. syrefri stålbolter 15. mm lengde og 12. mm tykke er påbudt. Det er ikke tillatt at støype eller lime fast monumentet. Sokkelen skal gå i flukt med bakken.

Det handler ikke bare om andres sikkerhet, men også vi som jobber på kirkegården vår egen sikkerhet. Dersom steinen er limt fast og løsner ved transport kan den påføre oss skader.

Tenk deg dersom et monument som er limt fast til sokkelen og veier 400 kg. Vi må bruke makt for å få det til og løsne. Vi vet ikke om det er boltet! Så plutselig løsner det fra sokkelen, man klarer ikke og holde igjen 400 kg i et rykk. Derfor tar ikke vi mod gravsteiner som vi antar eller har mistanke om er limt eller støpt. Da dette utgjør en stor fare for egnessikkerheten.

Denne informasjonen er utarbeid av Frøya kikegårdstjeneste i henhold vedtektene.

Eksempel fra Holbæk Kirkegård

Gravsten tjekkes med vægtmetoden

Gravstenene afprøves på sikker afstand med en trækvægt. Når en sten belastes med 35 kg., må den ikke kunne vippe.
Foto fra Holbæk Kirkegård.

Thuja, Taks og Buksbomhæk til kirkegårde

Se aktuelle priser: www.wittenbergplanteskole.dk

WITTENBERG
PLANTESKOLE

Tlf. 28157370 - wplanteskole@gmail.com
www.wittenbergplanteskole.dk

Oprindelig dansk taks og thuja fra Hjorthede.dk

Taxus baccata,
Hjorthede L.227
Thuja occidentalis,
Hjorthede L.228

Vi ses!

Have & Landskab 30/8-1/9 '17 i Slagelse
Nordisk Kongres 6/9-8/9 '17 i København
Kirkens Forum 29/9-30/9 '17 i Fredericia

CONTRACTOR - ELEKTRISK KIRKEGÅRDSBØR

Contractor El med tip den letteste mini-dumper på markedet.

Autostyr dvs. styring af maskinen uden brug af fysiske kræfter. Parkeringsbremse. Fuldstændig lydløs kørsel og trinløs justering af hastigheden. Indhold i liter 200 liter. Indhold i kg 500 kg.

Contractor er den klassiske minidumper tilført den nyeste teknik, som matcher tidens krav til funktionalitet, sikkerhed og arbejdsmiljø. Ring for uforpligtende demonstration.

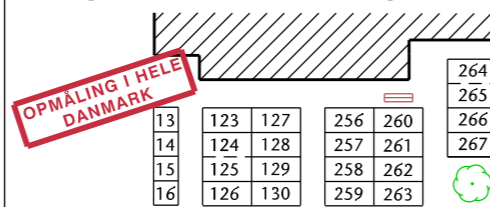
Dan Sand

RING 96 56 41 00

Alle priser er eks. moms og fragt. Forbehold for trykfejl & prisstigninger.

DSN AS
N.A. JENSENSVEJ 1,
TORNBY
9850 HIRTSHALS
WWW.DANSAND.COM

Digitalt Kirkegårdskort

- Opmåling
- Kort
- Plejeplaner
- Rådgivning
- Protokoller
- Afsætning
- Ajourføring
- Nummerering
- 25 års erfaring

Landinspektørcentret

Nygade 46 - 7400 Herning - tlf. 97 12 36 88
herning@lcdk.dk - www.lcdk.dk

Lyng Naturgødning ApS

**Muld • Spagnum • Barkflis • Træflis
Topdressing • Grus • Granitskærver**

Levering med lastbil eller afhent selv
Container udlejning

- også
i bigbags

www.l-n-g.dk

Slangerupvej 16 · 3540 Lyng · 48 18 73 50

HL'17

HELE DANMARKS GRØNNE FAGUDSTILLING

VI SES!

SKAL VI MØDES?

Vi bringer grønne fagfolk sammen. Viden og faglighed er vores styrke.

Bliv inspireret på HL17 og få viden om hvordan din kirkegård bliver en succes. På Have&Landskab møder du dine samarbejdspartnere, du får konkrete forslag til løsninger, så din kirkegård er klar til fremtiden.

SLAGELSE - 30. 31. AUGUST OG 1. SEPTEMBER

WWW.HAVEOGLANDSKAB.DK

HAVE & LANDSKAB

KIRKENS FORUM

TRO HÅB & HELE HERLIGHEDEN

Hele Danmarks fagmesse for kirken
29.-30. september 2017 · kl. 9.00 - 16.00

På Kirkens Forum gentager vi succesen og afholder DM i granddækning fredag den 29. september kl. 9.00 til 13.00.

Du skal tilmelde dig nu, hvis du vil deltage...

Der er mulighed for at deltage i to kategorier - Traditionel granddækning, samt nytænkende og kreativ granddækning.

Der er 7 pladser i hver kategori, som bliver fordelt efter først til mølle princippet, så skynd dig! Du vælger selv, din kategori.

Tilmelding

Tilmelding på mail til projektleder Hanne Iversen på hi@messec.dk - Husk at skrive, hvilken kategori du stiller op i.

Juryn

- Jørgen Toft, tidligere mangeårig graver i Stenbjerg. Ofte brugt som bedømmer ved kurser i granddækning.
- Kim Egelund Schmidt, graver ved Agerbæk kirke. Undervist som timelærer på AMU-Syd.
- Ole Daugaard, faglærer ved Syddansk Erhvervsskole, Vejle.

Premier

Udover æren og oplevelsen ved at deltage, så er der også fine premier på højkant.

Gå ikke glip af en fantastisk oplevelse med god stemning og en masse inspiration - Meld dig til nu!

Vi ses på Kirkens Forum i MESSE C, Fredericia.

Læs mere på www.kirkensforum.dk

MESSE ©

Vestre Ringvej 101 // 7000 Fredericia
+45 7592 2566 // www.messec.dk

KIRKEGÅRD FOR BRUGERNE

Tekst og foto af Vagn Andersen, vagn@hoersholmkirkegaard.dk
Kirkegårdsleder, Hørsholm Kirkegård

Nogle synes, at det ser bedre ud, uden alt for mange blomster og anden pynt. Men er det hvad brugerne ønsker?

Er kirkegården til for de ansatte og kirkegårdens styrelse? Eller er den for brugerne af kirkegården?

Vi har i Danmark rigtig mange smukke kirkegårde som vi kan være stolte af. De fleste kirkegårde er anlagt arkitektonisk flot og gennemtænkt.

Og ofte er det sket i et samarbejde med kirkegårdens styrelse, hvor man både har tænkt på det flotte resultat, men også på hvordan man praktisk skal vedligeholde

kirkegården, under hensyn til tidsforbrug og det gode arbejdsmiljø.

En balancegang

Det er oftest en balance gang, når man gerne vil tage alle hensyn. MEN desværre glemmer man nogle gange og nogle steder, at tænke på brugerne af kirkegårdene. Alt for mange steder ser man skilte sat op, med både det ene og det andet regelsæt, om hvad man må og ikke må på det valgte gravsted: Så må man kun sætte én buket ved hvert

Hvor reglerne ikke er så stramme (eller ikke håndhæves så konsekvent), bliver der i dag brugt både blomster, lys og andre former for pynt.

gravminde, så må man kun lægge blomster på bestemte steder, så må man ikke sætte lys, osv. osv. Det er lidt trist at høre historier som f.eks.:

Eksempel 1:

En mand var blevet slået ihjel i en ulykke, og blev begravet i et plænegravsted. Alle hans kammerater lagde hver især en tennisbold på gravstedet efter begravelsen, som en fælles hilsen, da manden havde været glad for at spille tennis. Næste dag, da familien kom for at se til graven, havde graveren fjernet alle tennisboldene, da man kun måtte lægge blomster.

Eksempel 2:

Kirkegården fjernede alle kantstenene langs bedet foran gravmonumenterne, så området blev tilpasset kirkegårdens nyindkøbte græsslåmaskine.

Eksempel 3:

Og så lige den som vi oftest hører om: Kirkegården fjerner blomster på plænen fx hver torsdag. Så selv om familien lige har lagt en blomst om onsdagen eller torsdag morgen, så ryger de med i skraldespanden.

Er vi for firkantede? Det mener jeg...

Man skal orientere dem som køber et gravsted meget grundigt, og det kan være rigtig svært i nogle tilfælde. Ofte er

vi ude for at de pårørende er i dyb sorg, og ikke tænker eller hører klart i situationen, hvor gravstedet skal vælges. Jeg mener, at man først og fremmest skal man tænke på dem, der er brugere af kirkegården. Selvfølgelig skal vi også tænke på os, der arbejder på kirkegården, men der skal findes en fornuftig balance.

Er det et stort problem at tage hensyn?

Hvis man tager eksempel 1: Hvad ville der være sket, hvis man havde ladet disse tennisbolde ligge nogle dage længere? Tja – andre kunne måske få samme ide. Er det ikke kun fordi vedtægten for dette område er alt for snæversynet, og man glemmer at hilsner og pynt kan være andet end blomster?

Eksempel 2: Det kan være en god ide at lave om på nogle gravstedsafsnit for at forenkle plejen eller for at tilpasse kirkegården til nye gravstedsformer. Men hvis det sker i et område med eksisterende grave, er det vigtigt at man i forvejen har haft en grundig dialog med de mennesker, der har købt et gravsted i området. Man skal jo forvente, at dem der vælger et gravsted, bl.a. har gjort det ud fra gravstedets muligheder og udseende. Jeg mener ikke, at en kirkegårdsstyrelse bare kan fjerne hække, kantsten osv., uden at orientere og samtidig have en god begrundelse. Så det må være kirkegårdens opgave at anskaffe de maskiner og hjælpemidler, der passer til de områder, der skal vedligeholdes – og ikke omvendt.

Så er det bare ærgerligt, hvis man kommer på besøg langvejs fra – og vasen er optaget!

Når man som under eksempel 3 indfører stramme regler for hvornår og hvad man må sætte på et gravsted, så bør man som styrelse også tænke på det ikke altid er kun er den del af familien, der har valgt gravstedet, som kommer og lægger blomster, sætter lys, figurer osv. Her kan en skiltning selvfølgelig være nyttig, men vil det ikke være bedre med nogle ekstra blomster, lys osv. på gravene, end en skov af skilte, der står og blafre i kanten af hvert gravstedsafsnit. Jeg ved godt, at det kan være belastende og irriterende at skulle flytte blomster, når man kommer med sin græsmaskine. Det kan på større områder kræve mange buk, når buketter og pynt først skal flyttes væk, for så at blive lagt på plads igen, når græsset er slået. Jeg vil tro – hvis man virkelig tænker over dette – at det måske kunne klares på andre måder. Eventuelt med et redskab til at løfte buketter op med, eller på de større kirkegårde, hvor to medarbejdere kan hjælpes ad med denne opgave. Jeg mener helt klart, at vi skal blive bedre til at sætte brugerne af kirkegården i centrum. Og så må vi på kirkegårdene prøve at indrette vores arbejdsgange og indkøb af maskiner og værktøj, så vi ikke selv bliver slidt ned.

Forældede vedtægter

At man kun må sætte blomster på nogle områder og ikke må sætte lys, figurer osv., tænker jeg er et levn fra gammel

Der kan være så mange regler og forbud, at man næsten ikke kan huske dem alle ☹

tid. I dag er det lige så almindeligt at bruge al mulig anden form for pynt end lige blomster. Og oftest har de ting, der bliver lagt på gravstedet, en eller anden betydning i relationen til den afdøde. Bør vi ikke som kirkegårdsfolk kunne rumme at respektere dette? SÅ travlt har vi vel heller ikke?

Et balanceret hensyn

Jeg har for nylig besøgt en lille kirkegård, hvor der står et stort, flot gammelt træ midt på kirkegården. Et træ som giver hele kirkegården karakter og et særligt præg. Her ønsker menighedsrådet at fjerne træet, da det giver for meget arbejde om efteråret, med at rive alle de nedfaldne blade op. Jeg tænker her - Træet er sundt og rask, og dem som har valgt gravsteder i nærheden, har helt sikkert valgt stedet på grund af netop dette træ...

Måske skulle hensyn til økonomien og ønsket om en problemfri vedligeholdelse, ikke have lov til at ødelægge en kirkegårds særpræg - Og ej heller gravstedsbrugernes ønsker om, hvordan deres gravsted skal anlægges og pyntes. Denne skriv er ment som en lille provokation. Jeg ved godt selv – med mange år i faget – at alt ikke er sort og hvidt. ■

Bestyrelsen for Horsens Kirkegårde søger ny kirkegårdsleder snarest muligt.

Stillingen er en fuldtids tjenestemandstilling klassificeret i lønramme 36 (skalatrin 49), med et pensionsgivende tillæg på årligt 49.800 marts 2012 niveau.

Horsens Kirkegårde, der ejes af Klostersognet, Sønderbro Sogn og Vor Frelsers Sogn, er udskilt til en selvstændig kirkegårdsbestyrelse. Kirkegårdsbestyrelsen er nedsat af de tre menighedsrådene i disse sogne. Kirkegårdslederen refererer til kirkegårdsbestyrelsen og har i samarbejde med 2 kirkegårdsassistenter et selvstændigt ansvar for driften af Horsens tre bykirkegårde, kapel og krematorium.

Vi søger en kirkegårdsleder, der kan bidrage kreativt til udviklingen af kirkegården som grønne anlæg, begravelsespladser og som servicevirksomhed i forhold til kirkegårdens brugere. Desuden at videreudvikle arbejdsgange og metoder med henblik på fortsat effektivisering og optimering af kirkegårdens drift. Ligeledes er det vigtigt, at du kan sikre det gode arbejdsmiljø og bevare og udvikle en attraktiv arbejdsplads.

Horsens Kirkegårde

Horsens Kirkegårde omfatter Nordre Kirkegård på 2,8 ha er fra 1835, Østre på 7,6 ha fra 1876 og Vestre Kirkegård med kapel og krematorium er på 14,6 ha og blev taget i brug i 1939.

Den daglige ledelse 2 kirkegårdsassistenter. Personalet omfatter 29 personer - heraf 3 på Kirkegårdens Kontor.

Der er budgetteret med driftsudgifter på 14,7 mio. og indtægter på 8,9 mio. i 2017. Kirkegården har et varieret udbud af forskellige gravstedstyper. Der nedsættes ca. 65 kister og 300 urner årligt, og der bliver foretaget ca. 1.350 brændinger.

Faglige kvalifikationer

- relevant faglig uddannelse. Ansøgere der har uddannelse som hortonom, landskabsarkitekt eller tilsvarende blive foretrukket
- indgående kendskab til og praktisk erfaring med kirkegårdsdrift, herunder gartnermæssige og administrative opgaver, samt drift af krematorium
- indgående kendskab til personaleledelse og arbejdsmiljø
- indgående kendskab til økonomi, herunder budget og regnskab
- kendskab til forholdene omkring Folkekirken.
- gode IT kundskaber
- kendskab til gældende regler for begravelser, bisættelser og urnenedsættelser

Personlige egenskaber

- gode lederegenskaber
- gode samarbejdsevner
- gode informative evner (skal løbende informere bestyrelsen om driften og den økonomiske udvikling for kirkegården)
- gode kontaktegenskaber (kontakt til offentlighed, pårørende, kunder og leverandører)
- god til planlægning, prioritering og opfølgning af opgaverne
- ansvarsbevidsthed (har ansvaret for kirkegårdens drift og udvikling)

Vi ser frem til at modtage din ansøgning. Den stiles til Kirkegårdsbestyrelsen og indsendes til Horsens Kirkegårde, Kildegade 31, 8700 Horsens eller elektronisk til Kirkegårdskontoret på info@horsenskirkegaarde.dk. Ansøgninger skal være modtaget senest den 15. september 2017.

Nærmere oplysninger om stillingen kan fås hos bestyrelsesformand Jørn Bjørnskov på telefon 28 340 240.

KIRKEGÅRDE I THY

Tekst og foto:
Jens Zorn Thorsen, jeztho@gmail.com og Jens Dejgaard Jensen, jdj@skk.dk

Gravhøj fra ca. 1500 f.Kr. Der har tidligere stået en klokkestabel på højen.

Med base i Hanstholm, blev årsmødet i Foreningen for Kirkegårdskultur afholdt i dagene 29. – 30. maj.

Generalforsamling

Elof Westergaard tog i sin beretning udgangspunkt i 500 året for reformationen. Med reformationen skete et paradigmeskift, som har betydning for kirkegårdskulturen i vores del af verden, da Luthers lære lægger vægt på det jordiske liv, frem for fokus på at udfri sjælen fra pinsler i skærsilden. Derfor har dagens kirkegårde også meget fokus på de efterladte, og det er til de efterladtes trøst og

omsorg vi bruger penge på kirkegårdene.

I forbindelse med Nordisk Kongres for Kirkegårdskultur udgiver Foreningen for Kirkegårdskultur en bog om kirkegården og dens problemer - inspireret af Exners mere end 50 år gamle bog. Bogen bliver skrevet kollektivt af foreningens bestyrelse.

Foreningen har fortsat øje for institutionskirkegårdene. Disse kirkegårde fortæller, med deres ofte ens og meget billige gravsten, de udsatte og marginaliseredes historie

Gravstedshække af liguster på Hansted Kirkegård.

Thisted kirkegård har mange flotte gravminder, der afspejler borgernes status. Museumsinspektør Jytte Nielsen fortæller om kirkegården.

Urneafdelingen i Thisted med gamle kirsebærtræer blev taget i brug i 1948 - selv om kritiske røster mente at det aldrig ville blive til mere. I dag er 70 % urner.

Et af de aktive og velplejede gravsteder på Vorupør Gamle Kirkegård.

fra en ikke særlig fjern fortid. Foreningen arbejder på en registrant i første omgang.

Hansted kirkegård

På Hansted kirkegård får man tydelig indtryk af havet – dels præger vinden og den salte luft bevoksningen på og omkring gravstederne, dels er der gravsten over skipperne, fiskere og redningsmænd.

Kirkediget er af jord, kantet med de såkaldte "bleger", fladt kridt-flintsten, som kan hentes lokalt ved kysten. Syd for kir-

ken ligger en stor fredet gravhøj fra bronzealderen. Den blev for omkring 3500 år siden anlagt over en begravelse – længe før der kom en kirke, men på en tid hvor man også foretrak at opføre monumenter på steder, der kunne ses på lang afstand.

Kilder: Charlotte Boje H. Andersen. Hansted kirke. Hansted Sogns Menighedsråd. 2013.

Thisted kirkegård

Thisted har 3 kirkegårde: Gamle (ca. 1500), Søndre (1857) og Vestre (1894).

Den tyske kaptajn Holz og hele besætning omkom ved et forlis i 1890. Kaptajnen fik en sten - de seks træer symboliserer de øvrige besætningsmedlemmer. Vorupør Gamle Kirkegård.

Forfaldets skønhed, Vorupør Gamle Kirkegård.

Stenkanter i stedet for hække er karakteristisk også for Vorupør ny kirkegård. Her i forgrunden børnegrave på den ældste del af kirkegården.

Britiske grave med ofre fra 2. verdenskrig, Vorupør ny Kirkegård.

Vestre kirkegård blev i sin tid anlagt udenfor byen, men er nu omsluttet af villakvarterer. Den ligger på en sydvendt skrænt ned mod Thisted Bredning i Limfjorden, og giver de besøgende en fin udsigt ud over vandet fra næsten enhver krog af kirkegårdens terrasserede begravelseskvarterer. Kirkegårdens mange kister gravsteder og rige beplantning er under forvandling og urnegravsteder i fremmarch. Kirkegårdens afdeling for Litauiske flygtninge afvikles og erstattes bl.a. af en kendt urnefællesplæne.

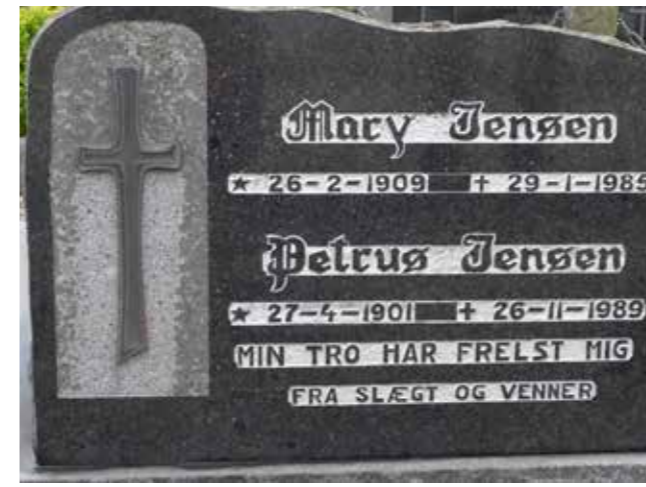
Materialeplads, maskinhus og mandskabsfaciliteter er samlet i et relativt nyt kompleks fra 2010, tæt på urnekvartererne, mens et tilsvarende nyt kirkegårdskontor er placeret på et større areal med tilhørende P-plads og

udsigt over Limfjorden.

Den 10 ha store Kirkegård har en fast bemanning på 10 gartnere og der foretages 150 begravelser årligt. Fordelingen mellem kister og urner er på hhv. 30 % og 70 %.

Kirkegårdene i Vorupør

er ret nye - 1878 og 1925. Vorupør gamle kirkegård blev indviet samtidig med en ny kirke i 1878 - men kirken blev flyttet ud til selve fiskerlejet allerede omkring år 1900 - og her blev Vorupørs nye kirkegård taget i brug i 1925. Et særkende for begge kirkegårde er, at de afspejler et lokalsamfund afhængigt af fiskeriet, og stærkt præget af indre missionsk vækkelse. Samtidig er påvirkningen an-

Inskriptioner, der understreger stærk tro og tilhørsforhold til Indre Mission er der mange af. Også tilføjelsen "fra slægt og venner" er typisk på Vorupør Ny Kirkegård.

Vestervig kirke er et vartegn i miles omkreds, her ser deltagerne på udgravning fra jernalderen, umiddelbart uden for kirkegårdsdiget.

Skt. Thøgers kirkegård 200 m vest for Vestervig kirke er en rigtig oase. Her lå, indtil reformationen, sognets kirke - Vestervig kirke var klosterkirke. Den nu forsvundne kirke er markeret i græsset på kirkegården.

dre steder fra begrænset - nærmeste landsby er Hundborg, ca. 10 km inde i landet.

Den gamle kirkegård ligger uden naboer midt i Nationalpark Thy, og den er stort set taget ud af brug i 1925. Dog kan lokale blive begravet her, det sker med års mellemrum. Bortset fra de aktive gravsteder henligger kirkegården med et plejeniveau et sted mellem park- og naturpræg. De mange gravsteder og gravminder fra 1925 og tidligere, gør denne kirkegård til en helt særlig oplevelse, og gør den til kandidat til at være en umistelig kirkegård. Minder om drukneulykker, forlis og krigsgrave - det hele findes på den gamle kirkegård, som minde om et sted, hvor livsgrundlaget - havet - kunne både give og tage.

Formentlig er det kirkegårdens held, at den fortsat er i brug - det sikrer et fokus på at bevare den som en helhed. Samtidig giver den modellen for eventuelle kirkegårds-lukninger andre steder: Lad udløbne gravsteder være - nedsæt plejeindsatsen drastisk - og lad de, der har særlig interesse i at blive begravet på kirkegården blive det. Også på den nye kirkegård ses et træk, som ikke opleves mange steder længere: På rigtig mange gravsten står der nederst: Fra slægt og venner. Fællesskabet har været - og er fortsat - meget stærkt i det lille fiskerleje.

Vestervig Kirkegård

Fra Vestervig udgik de danske vikingers erobringstogter til England. Knud den store styrede det hele fra Kongsgård og bispesæde og der lå et kloster, der hvor kirken nu er opført i ca. 1140, først som klosterkirke. Et særligt gravsted hvorunder er begravet Liden Kirsten (søster til Valdemar den store) og prins Buris, vidner om en drabelig historie. Herunder beskrevet i folkevisen "Liden Kirsten":

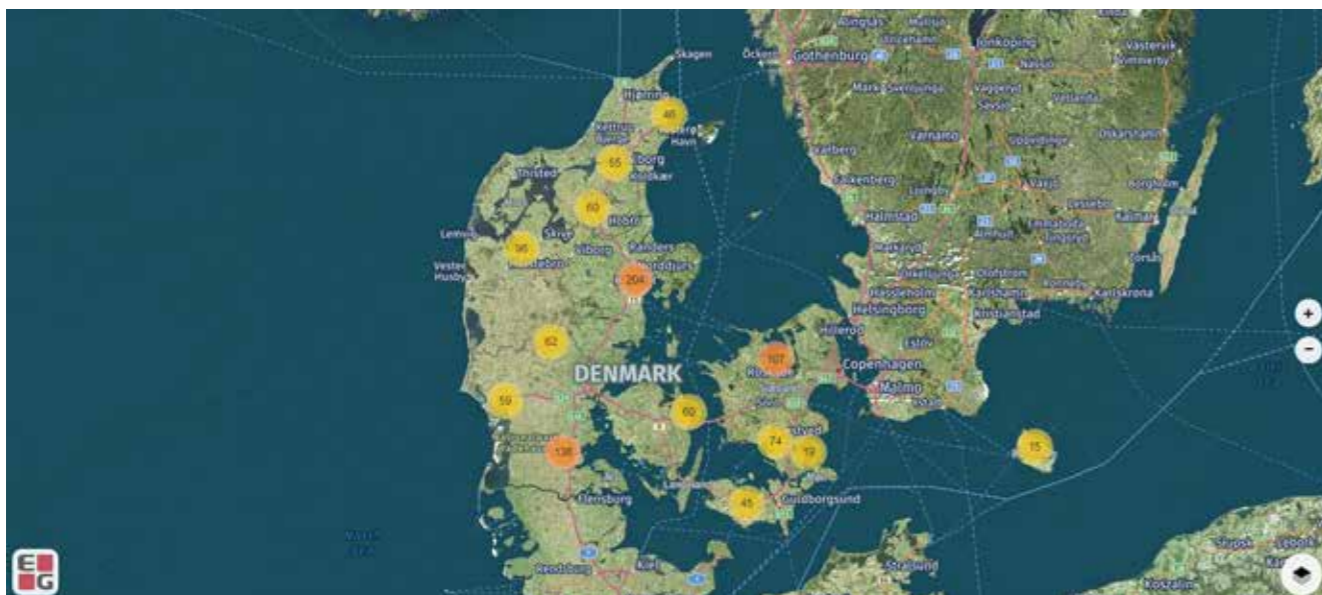
"Kongen lod en lænke smedde, I Vestervig kloster lod han den lægge, Derved gik Buris i elleve år, Hver dag han til hendes grav mon gå."

Forelskelsen faldt ikke i god jord hos bror Valdemar den store og han piskede søsteren ihjel og lod prins Buris lænke til kirkemuren efter at have lemlæstet ham, så han akkurat ikke kunne nå gravstedet. Her overlevede han i 11 år. ■

FINDGRAVSTED.DK

Af Frank Kragelund Hansen, frkha@eg.dk
EG Brandsoft

Kirkegården i den digitale virkelighed

www.findgravsted.dk har rundet kirkegård nr. 1.000.

I dag er der over 1.000 kirkegårde der har gjort deres kirkegårdsdata søgbar via findgravsted.dk. Tilslutningen er gået hurtigere end vi havde forventet, og det viser meget godt, hvor parate kirkegårdene er til også at ville tilbyde deres brugere nye digitale muligheder.

Opdatering af www.findgravsted.dk

Findgravsted.dk er netop blevet opdateret, således det nu er muligt også at få vist de offentlige billeder, der er knyttet til den begravedes gravsted. Denne mulighed kan, alt efter kirkegårdens ambitioner, benyttes til mange forskellige formål.

Kirkegården afgør hvad der offentliggøres

Det er alene kirkegården der afgør hvilke billeder der kan offentliggøres, og det betyder at systemet kan anvendes på

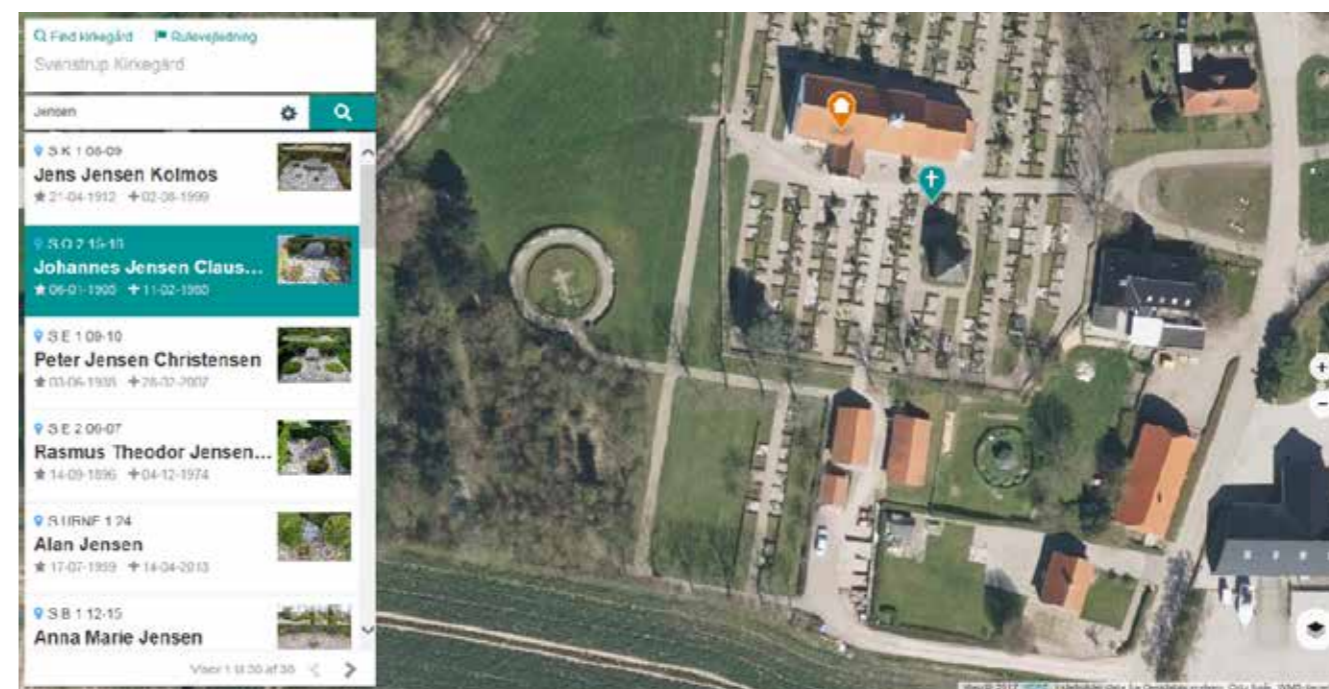
vidt forskellige måder rundt omkring på kirkegårdene. Man kan vælge at offentliggøre billeder af kirkegårdens mest markante eller særlige gravminder, eller man kan offentliggøre billeder af de registrerede gravminder. Men man kan også tage billeder af alle gravsteder, endda flere billeder, f.eks. efter en grandækning eller når blomster og træer står i flotte friske farver.

En simpel proces

Selve processen med at få offentliggjort et billede er meget simpel, og det kan f.eks. ske mens man går rundt ude på kirkegården. Vi kan se at mange allerede er begyndt at offentliggøre billeder, og vi har eksempler på kirkegårde, hvor næsten alle grave har fået tilknyttet et offentligt billede.

De næste trin er klar

Vi startede med en navnesøgning og har nu tilføjet muligheden for også at offentliggøre billeder, og de næste trin

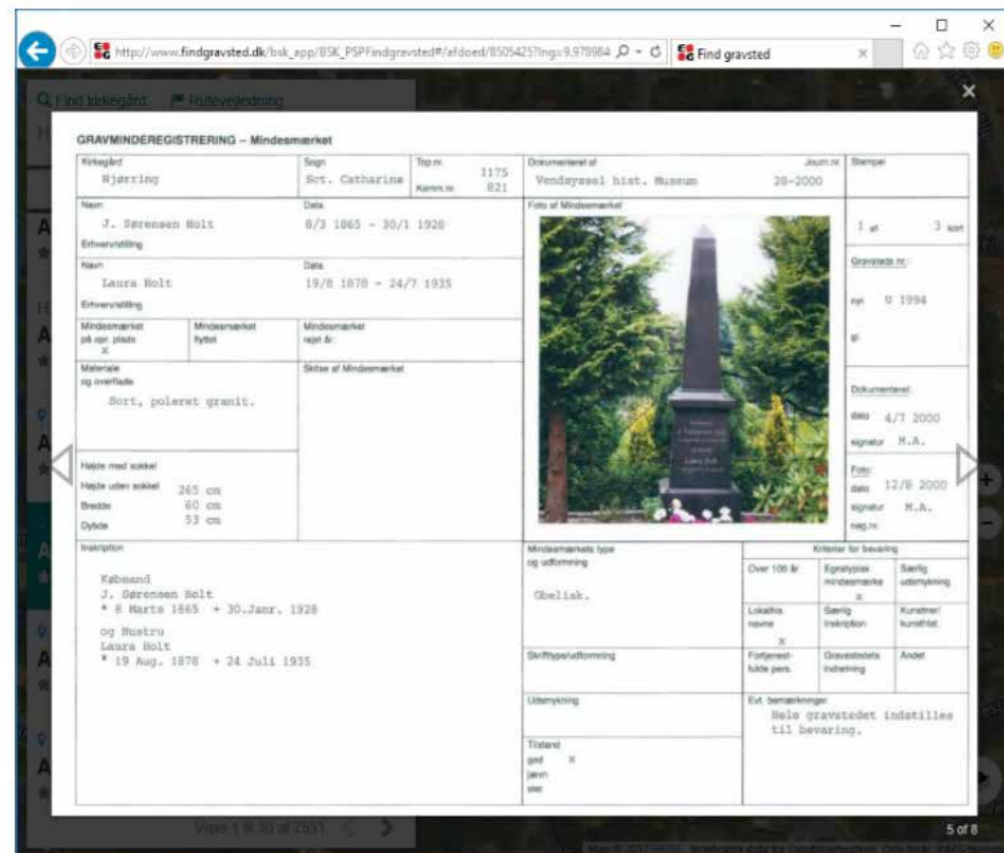

Billeder vises som miniature ved søgning.

Billede i fuld skærm når der trykkes på det.

Digitalisering af kirkegårdsområdet, i forhold til kirkegårdens brugere, er en løbende proces, og hen ad vejen opstår nye muligheder, derfor er det også en proces der ikke stopper, og som ind i mellem skifter retning. Vi håber at vi med findgravsted.dk giver kirkegårdene nogle muligheder for at være med i processen, på en måde der ikke kræver at den enkelte skal have dyb indsigt i de bagved liggende teknologier og platforme.

Eksempel på at et billede også kan være et indscannet dokument, her en registrering af et gravminde.

på den digitale stige er klar.

- Visning af takster, findes i dag til de enkelte kirkegårdes hjemmeside. Disse vil kirkegården også kunne vælge at vise via findgravsted.dk
- Visning af ledige gravsteder der må sælges.
- Forklarende tekster til de enkelte gravminder, så brugeren får mulighed for at få historien med.
- Oversigt over kommende og seneste offentlige handlinger.
- Oversigt over registrerede gravminder.
- Og selvfølgelig også selvbetjening til kirkegårdens kunder, herunder bestilling af ydelser, historie og mindeord og mange andre spændende muligheder.

Hensigten med www.findgravsted.dk, er at skabe en portal hvor borgeren kan møde kirkegården, det kan være slægtsforskeren der søger efter afdøde personer, det kan være familie og venner der vil finde en grav de måske ikke har fået besøgt længe. Men portalen har også en professionel interesse for stenhuggeren, bedemanden og blomsterhandleren, de kan nu selv finde frem til den enkelte gravs placering. ■

Kirkegårds app'en kan anvendes til at offentliggøre billeder mens man går rundt og fotograferer på kirkegården.

Lithium-Ion
PRO

PRO-SERIEN UDVIDES

Stihl's batteriserie til den professionelle bruger udvides nu med en kratrydder

Kratrydderen med det velklingende navn, FSA 130, er en del af det store PRO-sortiment, der primært henvender sig til professionelle brugere, samt særdeles kræsne privatbrugere med den store have.

Som standard leveres den med et trimmerhoved, der klarer en klippediameter på 420 mm, men kan naturligvis også udstyres med metalværktøj. Med en vægt på bare 4,4 kg, inviterer

maskinen til lange arbejdsintervaller, hvorfor Stihl anbefaler at benytte de udholdende AR-rygbatterier eller de bærbare AP batterier, der benyttes via en specialfremstillet Stihl-rygsæk.

Den batteridrevne FSA 130 kratrydder er særdeles robust og udviklet med fokus på høj grad af holdbarhed, optimal ergonomi for brugeren og kan naturligvis benyttes i regnvejr.

Ganske som en stor del af de øvrige PRO-maskiner er FSA 130 udstyret med en EC-motor af høj kvalitet. Kratrydderen er to-håndsbetjent og kan indstilles til 3 forskellige hastigheder, ved et enkelt tryk på knappen i det ene håndtag.

MØD STIHL på HL 17 og vind den nye batteridrevne kratrydder!

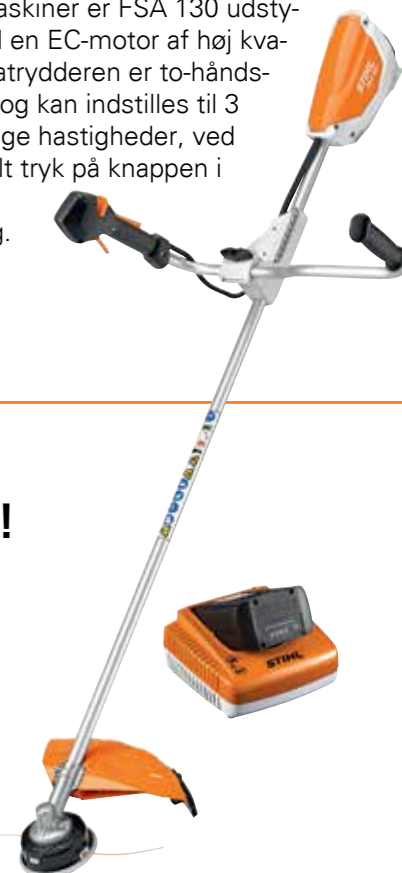
Stihl udstiller på den professionelle udstilling
HL 17 i Slagelse den 30 august - 1 september.

Her vil der bla blive mulighed bla for at se det brede
udvalg af batterimaskiner
- og vinde den lækre nyhed FSA 130!

Skann QR-koden og
se filmen om
PRO-serien

stihl.dk

NATUREN PÅ KIRKEGÅRDENE

af Nina Tofte Hansen, nina@rodnet.org
Leder af projekt Arternes Aarhus

I disse år er der meget fokus på at give naturen i Danmark en håndsrækning. Det er også tiltrængt, da der desværre er mange arter af dyr og planter, som er i tilbagegang og i fare for helt at forsvinde fra det danske land. Den største udfordring for den vilde natur er mangel på plads i en tid hvor vores landbrugsmarker, byer og veje fylder det meste af landskabet. I den forbindelse spiller kirkegårdene en vigtig rolle. Kirkegårde har ofte ligget på samme sted i lang tid og byder tit på store, gamle træer og varieret buskbeplantning, som kan give gode levesteder for fugle, insekter med mere. Med ganske små justeringer kan vores kirkegårde blive til endnu bedre åndehuller for naturen og byde på mange smukke oplevelser for dens besøgende.

Artiklerie

Over de næste 3-4 udgaver af Kirkegården vil du kunne læse om forskellige arter, som lever på kirkegården. Artiklerne er skrevet af "arts-ambassadører" involveret i projekt Arternes Aarhus. I denne udgave kan du blive klogere på snogen.

Om Arternes Aarhus

Arternes Aarhus er et nyt projekt iværksat af Naturhistorisk Museum i Aarhus i samarbejde med den lille virksomhed Rod. Formålet er at sætte fokus på de mange spændende arter af dyr, planter og svampe, som lever i byerne. I den forbindelse er der blevet udnævnt såkaldte "arts-ambassadører" for 25 forskellige arter, som lever i byen. Det er ambassadørernes opgave, at give deres art en stemme i den daglige debat og bidrage til at gøre byen til et lidt bedre levested for netop deres art.

Du kan læse mere om projekt Arternes Aarhus på: www.rodnet.org

"Med ganske små justeringer kan vores kirkegårde blive til endnu bedre åndehuller for naturen og byde på mange smukke oplevelser for dens besøgende."

Nina Tofte Hansen, Leder af projekt Arternes Aarhus

Træ

- beskæring
- plantning
- fældning
- flytning
- rodfresning og rådgivning

Tree Care ApS

Ingegårdsvej 11 - 4340 Tøllese
www.ks-freecare.dk
E-mail: ks@ks-freecare.dk

Steen Kristensen Tlf.: 59 18 50 77
Kim Poulsen Tlf.: 43 45 11 90

ANNESTAUSHOLM Landskabsarkitekter

Kirkegårde - Helhedsplaner, udviklingsplaner og driftsplaner

Kontakt os for en uforpligtende samtale

www.annestausholm.dk
Tlf. 46 40 27 71 - afs@annestausholm.dk

www.vmloader.dk | 9744 1700 | 6161 6942

Vinderup Maskiner A/S

Kontakt en VM Loader forhandler i dit nærområde

Vinderup & Nykøbing | Vinderup Maskiner | 9744 1700 | 6161 6942

Sønderborg | Sønderborg Skov - park & have | 7443 4050

Varde | Varde Have og Skovmaskiner | 8615 6302

Køge | Minitraktorgården Køge | 5599 3737

Næstved | Minitraktorgården | 5572 5376

Hornslet | Elite Service | 7521 0940

Besøg www.vmloader.dk og se det fulde produktprogram

Vi er dem med
det
brede sortiment

- Buske, træer, stedsegrønne samt hække
- Rhododendron og surbundsplanter
- Roser, stauder, græsser og bunddække

Vejenbrød Planteskole A/S

Vejenbrødvej 25 - 2980 Kokkedal - Tlf. 48 28 01 77
www.vp-as.dk - salg@vp-as.dk

Professionel rod-, stød- og stubfresning gennem 34 år

Hækfresning

er et af vore mest efterspurgte fræseprodukter når man skånsomt og effektivt vil fjerne rødderne fra et vildvokset buskads eller en gammel hæk.

Hasselholm AB - Box 263 - SE-441 25 Alingsås
Tel. +46 (0)322-502 90 Fax +46 (0)322-551 80 -
www.hasselholm.se - info@hasselholm.se
Vort gratisnummer: 80 88 12 16

1022LX (22hk)

PRIS

117.800,-

1026LX (26 hk)

PRIS

144.800,-

Kubotamotor, 3 cyl. m/vandkøling, Hurtigskift Redskabshydraulik i joystick og komplet lyspakke

TWINCA CONTRACTOR

Twinca Contractor ES-800
Contractor ES-800 har sakselift og højtip. Det betyder, at du kan arbejde effektivt og spare både tid og penge. F.eks. kan du fylde en container eller et lad hele vejen rundt og undgå spild.

Kører på el
Autostyrtøj
Lastkapacitet op til 1000 kg.
Driftstid: op til 14 timer
Hastighed: 0-6 km/t

Vejl. udsalgs pris
74.900Dkk
ekskl. moms.

Twinca Contractor E-500
Contractor E-500 er en smal model med kun 80 cm i bredden, og lastkapacitet på 500 kg.

Kører på el
Autostyrtøj
Driftstid: 5 timer
Hastighed: 0-6 km/t

Vejl. udsalgs pris
52.900Dkk
ekskl. moms.

Kontakt Dan-Sand for uforpligtende demonstration.

Alle vore maskiner er produceret i højeste kvalitet med lav vedligeholdelse og ergonomisk design.

Dan-Sand

RING 96 56 41 00

DSN AS
N.A. JENSENSVEJ 1,
TORNBY
9850 HIRTSHALS
WWW.DANSAND.COM

Alle priser er eks. moms og fragt. Forbehold for trykfejl & prisstigninger.

IHI minigravere

Salg - service - reservedele

IHI 12VXE

- 1260 kg
- Motor 13 HK
- Udskydelige bælter 870/1130 mm

Servo Control joystick

Vagn Hansen · mobil 23678844 (Syddjylland)
Brian Sandfeld · mobil 24814488 (resten af Danmark)

Brdr. Holst Sørensen A/S · tlf. 76884400 · www.bhsribe.dk

Norcar DK

tlf. 9621 9020

Den perfekte hjælper på kirkegården:

Norcar 755

- Knækstyret
- Har ekstremt snæver venderadius
- Konstrueret med henblik på ergonomi og sikkerhed
- Alle funktioner styres fra et joystick
- Minimal belastning af underlaget
- Smidig i trange omgivelser
- 4-hjulstrukket
- 20 hK Kubota dieselmotor
- Lav egenvægt
- Stort redskabs program, bla. Løvsuger - Gangriver - Gravsstenstang m.m.

Læs mere på www.norcar.com

Ring for nærmere info eller demo af maskinen.

Transportere el - benzin - diesel
250 - 1200 kg lasteevne

Vacuumsuger flere modeller

NICODAN

Nicodan Teknik Aps Lysemosen 25, DK - 8600 Silkeborg
Tlf 8757 2055 www.nicodan.dk info@nicodan.dk

Champost®

Møglækkert til haven

UNDGÅ UKRUDT MED BÆREDYGTIG GØDNING

CHAMPOST ER NATURGØDET JORD OG BELÆGNINGSMATERIALER. VORES JORD ER LAVET PÅ HESTEMØG, KOMPOSTERET OG SALMONELLAFRI. 100% ORGANISK. DANSK KVALITET DIREKTE FRA THY.

Prøv markedets mest naturlige jordforbedring. Hvis du afdækker jorden i foråret, bliver den langtidsgødet og holder det næste år. Og du minimerer ukrudt!

KØB CHAMPOST DIREKTE HOS OS!

Champost® | Gærupvej 11 | 7752 Snedsted | Tlf.: 96191880 | E-mail: hg@champost.dk

NATUREN PÅ KIRKEGÅRDENE

HVORDAN BYDER MAN EN SNOG VELKOMMEN?

Tekst: Sofie Conde Meilvang, meilvangsofie@hotmail.com
Ambassadør for snogen
Foto: Lars Brøndum

Med små ændringer kan kirkegården gøres mere snoge-venlig.

Snogen er en smuk og fuldstændig ufarlig slange, som altid er fascinerende at møde. Faktisk udgør kirkegården et vigtigt levested for snogen. I denne artikel fortæller "snoge-ambassadør" Sofie Conde Meilvang om en række små tiltag man kan let kan udføre, for at byde snogen velkommen på de danske kirkegårde.

En fascinerende slange

Snogen er Danmarks største slange. En fuldvoksen hun kan bryste sig af en optil 132 cm lang skælfyldt krop. Dog er der på ingen måde grund til at blive bange hvis man støder på en snog. De er ganske ufarlige for mennesker. Snogen er letgenkendelig med sine halvmåneformede gule pletter i nakken og sin sortgrå krop. Det er svært at tage fejl af snogen og dens giftige fætter hugormen, hvis krop

er dækket af et gråt zigzag mønster.

I Danmark har vi forekomst af snoge de fleste steder, undtagen nord for Limfjorden og på nogle af vores småøer. Snogene holder til i fugtige områder; våde enge, moser, søer og damme. Desuden trives snogen på kirkegårdene, mere om det senere.

Snogen er en aktiv og tålmodig jæger, der finder frem til sit bytte ved brug af sin syn- og lugtesans. Frøer og tudser er snogens foretrukne byttedyr. Bliver de fanget af en snog, kan de se frem til en grusom død. Snogen kvæler ikke sit bytte men sluger det derimod levende. Skrubbudser prøver ofte at undgå snogens gab ved at puste sig op og gøre sig for store til at blive slugt – men det hjælper sjæl-

dent noget. Er tudsen uopmærksom i et kort øjeblik, udnytter snogen dette til at overmande og æde den. Snogene er desuden gode til at svømme og de dygtigste af dem kan fange småfisk, hvilket også er en lækkerbissen for en snog.

Lægger æg i komposten

Men som menneske er der som sagt ingen grund til at frygte snogen. Den er ikke giftig og derfor ikke farlig for os mennesker. Snogen kan forsøge at bide hvis den bliver trængt op i en krog, men biddet er ufarligt så længe der ikke går betændelse i det. Snogen er en fredet dyreart og må derfor ikke indfanges eller slås ihjel. Men det er der heller ingen grund til. Møder du en snog, så nyd det fascinerende dyr.

Snogen har mange fjender. Både pindsvin, storke, krager, ugler, ræve, katte og mange andre dyr går på jagt efter snogen. Snogens eneste forsvar mod rovdyr er at udstøde et ildelugtende sekret, mens den samtidig spiller død. Når den ligger der med åben mund, bugen i vejret og en stinkende krop, har de færreste rovdyr lyst til at sætte tænderne i den.

Snogen formerer sig ved at lægge æg. Om foråret er hannerne de første der kommer ud fra deres dvale. Det sker i marts. Den næste måned bruger de på at sole sig for at varme deres sædceller op og derefter skifter de ham. Så er det hunnernes tur til at forlade vinterhiet. Parringen foregår sidst på foråret og æggene lægges et par måneder senere i møddinger, kompostbunker eller andre steder med en god naturlig varme, der hjælper til at klække æggene. Hunnen lægger omkring 15 æg som klækkes i september. Er det allerede blevet koldt på det tidspunkt, så går snogeungerne direkte i dvale uden at spise noget først.

Snogen trives på kirkegården

Før i tiden var kirkegården et foretrukket sted for snogen at lægge sine æg. De store kompostbunker kunne huse mange snogehunner og deres æg og de var let tilgængelige for snogen, som også nød at sole sig på de varme sten eller diger omkring kirkegårdene. I dag er snogen desværre et sjældnere syn på de danske kirkegårde. De åbne kompostbunker er ofte erstattet af lukkede containere eller er nedgravet i jorden, så det er svært eller umuligt for hunnen og hendes nyklækkede unger at komme op derfra.

Ønsker man at byde snogen velkommen på de danske kirkegårde og dermed øge kirkegårdenes mangfoldighed og chancen for at flere kirkegængere får muligheden for at støde på dette spændende dyr, så er der en række tiltag som man kan let kan udføre for at forbedre forholdene for snogene. Et simpelt trick til at gøre nedgravede kompost-

bunker mere snoge-venlige er at installere "snoge-trapper". Et bræt som går fra bunden af kompostbunken og op til toppen er en simpel foranstaltning der gør det nemt for snogene at kravle op af kompostbunken og ud i det fri. Det kan også hjælpe snogene meget, hvis man ikke tømmer hele kompostbunken på en gang, så der altid er varmt og gærende materiale hvor den kan lægge sine æg.

Har man plads på sin kirkegård, så vil snogen elske små vandhuller hvor dens yndlingsbyttedyr – frøen og tudsen – kan formere sig. Man kan forøge mængden af frøer og tudser ved at undlade at sætte fisk ud i dammene. De spiser nemlig haletudserne.

Sørger man samtidig for at have dybe sten- og kvasbunker, hvor snogen kan sole og skjule sig, så har man gjort hvad man kan for at byde snogen velkommen på kirkegården. Det er bedst hvis bunkerne er så dybe, at de er frostfri, så snogen kan bruge dem til sin dvale. Med sådanne tiltag, går der formentlig ikke længe før man kan møde dette smukke dyr og give kirkegårdsgængerne en ekstra oplevelse når de besøger landets kirkegårde. ■

5 lette trin til at gøre jeres kirkegård snoge-venlig

1. Hold kompostbeholderne åbne. Snogen foretrækker åbne kompostbunker til at lægge sine æg i.
2. Installér "snoge-trapper" i de nedgravede kompostbunker. Et bræt fra bund til top kan hjælpe snogen op.
3. Undgå at tømme kompostbunken helt på én gang.
4. Etablér små vandhuller som tiltrækker tudser og frøer på eller nær kirkegården.
5. Efterlad gerne bunker af kvas eller sten, som snogen kan gemme sig i eller sole sig på.

Snogen findes i det meste af Danmark og er ufarlig for mennesker.

INTERNATIONALE GARTEN AUSSTELLUNG 2017 I BERLIN

Tekst og foto: Rikke Nørulf, brandekirkegaarde@mail.dk
Kirkegårdsleder, Brande Kirkegårde

Et overflødigshorn af internationale havedesigns og oplevelser i grønne rum finder du i den 104 hektar store haveudstilling IGA, som foregår i Marzahn-Hellersdorf kvarteret ca. 20 km vest for Berlin. Området er i forvejen hjemsted for "Gärten der Welt", som omfatter store, veludførte haveanlæg fra forskellige verdenshjørner.

Med IGA 2017 er nye haver kommet til, og der er givet bundgas på nyfortolkninger af internationale havedesigns. Dertil kommer landskabsarkitektur, installationskunst, parcelhushaver, en bobbane, legepladser, en svævebane, og ikke mindst et område med gravstedsdesigns og mindesmærker.

29 urnegravsteder, 21 enkelt kistegravsteder, 31 dobbelt kistegravsteder og 9 sammenflydende moderne gravsteder præsenteres som et samarbejde mellem gartnere og stenhuggere/billedkunstnere.

Mindesmærker og gartnerarbejde er af høj kvalitet, og der er ikke sparet på planterne. Alle gravsteder er farverige og frodige, med tæpper af bunddækkende planter som Leptinella, Lonicera, Hedera, Euonymus, Ilex m.fl. ssp.

Granitskærver og perlegrus er overhovedet ikke inde i billedet. Moden er helt klart frodighed i grader fra stramt til romantisk naturpræg til nærmest køkkenhave. Variationen i mindesmærker er stor, og udformningen mangfoldig. Materialerne er dog stadig primært sten og metal, men træ, glas og lertøj ses også.

Her er et lille udpluk af billeder, som slet ikke svarer til live-oplevelsen, men den kan du stadig nå - udstillingen varer indtil 15. oktober. Sæt en til to dage af.

For mere info: <https://iga-berlin-2017.de> ■

biosand

SLIP FOR UKRUDTET OG SPAR TID PÅ VEDLIGEHOLDELSE

Egenskaber ved Biosand fugesand:

- Umulig at trænge igennem for ukrudt.
- Kan ikke suges op/fejtes væk af fejmaskine eller kost.
- 100 % miljøvenligt
- Minimal vedligeholdelse.

Biosand - 4086 6446 - www.biosand.dk - mail@biosand.dk

Billedet fra Jyllinge Kirkegård

Dobbeltgravsted med rose som mindesmærke

Enkelt gravsted med gravminde i træ

Urnegravsted. Granit med tordenkiler.

Enkelt gravsted. Vandringsmanden har sat støvlerne

Urnegravsted. Stål og sten med hule til lysestage

Dobbeltgravsted med en slags urne som gravminde

Enkelt gravsted med Wi-fi

Eksempler på sammenflydende gravsteder uden markerede grænser.

LYØ KIRKEGÅRD

Tekst og foto af Tommy Christensen,
tc@svendborg-kirkegaarde.dk

Lene og jeg har en lille sejlbåd som i sommerferier fragter os rundt i det sydfynske øhav. I år anduvede vi Lyø havn ved middagstid, vi kom dertil fra Dyvig på nord-Als. Livet på de små øer i det sydfynske går sin egen charmerende gang, pulsen kommer helt ned og alt ånder fred og harmoni. Som en fast tradition besøger vi altid den lokale kirkegård hvor vi kommer frem, det er en eller anden lille brist jeg har. Jeg håber Lene synes det er hyggeligt, jeg har egentlig aldrig spurgt og jeg skal hilse at sige at det er blevet til ikke så lidt kirkegårde igennem de sidste 25 år.

Lyø kirkegård er jo nærmest verdensberømt på grund af en næsten cirkelrund form. Rigtig mange lærde på området har gransket dette fænomen; hvem kan dog være arkitekten bag dette bemærkelsesværdige anlæg. Man har således ikke fundet denne arkitekt, så mon ikke kirkegårdens form er præcis som det areal, der tilfældigvis var til rådighed omkring den gamle smukke landsbykirke, som er fra senmiddelalderen, opført umiddelbart efter den meget aktuelle reformation. Måske en pensioneret degn eller en aldrende fisker i egenskab af graver har skabt denne kirkegård i samarbejde det dengang værende menigheds-

Livet på de små øer i det sydfynske går sin egen charmerende gang, pulsen kommer helt ned og alt ånder fred og harmoni.

Lyø Kirkegård er nærmest verdensberømt på grund af den næsten cirkelrunde form, men ingen ved hvorfor kirkegården er anlagt således.

råd? Man ved det ikke, men charmerende er det og som vi jo alle ved, opstår der de mest fantastiske ting ved tilfældigheder; ikke alt skabes på grund af "Know how" og det synes jeg er rigtig fint.

I dag drives Lyø kirkegård af Fåborg kirkegårde, den fremstår sirligt og fint med et flot plejeniveau. De karakteristiske små buksbomhække som omkranser de fritliggende gravsteder har slet ikke fundet ud af, at det kan være lidt op ad bakke at være buksbom i dagens Danmark: Ingen *Cylindrocladium buxicola* her, nej tak. Jeg kan forestille

mig, at der skal kastes terninger imellem personalet ved Fåborg kirkegårde, om hvis tur det er til at gæste øen med skuffejern og vandkande, for det må da være noget af det mest romantiske man kan tænke sig?

Jeg ved ikke hvor mange urner eller kister der sættes ned årligt på dette sted, men for år siden blev jeg kontaktet af en graver ved en af de andre små øer i området, som havde behov for at vide hvordan det nu var med sådan en begravelse. Hun havde nu været ansat i nogle år, måske 5, og nu var der gudhjælpemig en af øens beboere der var

De fine små buksbomhække har slet ikke opdaget, at buksbom rundt om i landet er truet af alskens svampesygdomme og at buksbomhække bliver fjernet i stor stil.

død. Det havde hun ikke lige opfattet i jobsamtalen at man kunne risikere. Hvordan gør man, kan i ikke lige komme forbi? Jeg sendte en lokal entreprenør med færgen med en lille gravemaskine og hørte ikke mere til sagen.

Lene og jeg gik tur om aftenen i solnedgangen og alt var idyl. Ved købmanden sad man og nød en lille godnatbajer, og da vi kastede terninger om morgenturen til købmanden efter morgenbrød, tabte jeg desværre. Jeg vil slutte dette lille skriv om en lille dejlig arbejdsplads med at citere Jacob Haugaard, som jeg har hørt sige, "Fred for mig er når Gudrun er til porcelænsmaling" og tilføje, fred for mig er Lyø kirkegård kl. 7.30 om morgenen på vores årlige sejltur i det sydfynske. På vej tilbage til båden med morgenbrødet, er der, for det ikke skal være løgn, en af gutterne ved købmanden der tilbyder mig en morgenbajer. Hvor heldig kan man være? ■

JMM GROUP
WEIDEMANN
YANMAR
BERGMANN
HIMOINSA
AMMANN
ATN

**Mød os på
Have & Landskab**
 30. august - 1. september, stand 140

STEMAS
 member of JMM GROUP, Scandinavia

Hans Peter	Sjælland	40 30 75 49
Peter	Syddjylland/Fyn	20 25 88 98
Henning	Vestjylland	21 42 66 76
Søren	Midt- og Nordjylland	20 32 70 34
René	Midt- og Nordjylland	51 35 13 60
Poul	Jylland / Industri	20 15 80 27
Kim	HIMOINSA-salgschef	20 97 92 76

MARKEDETS STÆRKESTE PARTNER
 www.stemas.dk
 stemas@stemas.dk

Medlem af Markedsrådet
 det blå stempel

REJNSTRUP
 GRAVEKASSER
 ENTREPRENØRMATERIEL
 www.regr.dk

Afstivning til kirkegårde

REJNSTRUP har på opfordring og i samarbejde med forskellige kirkegårde, valgt at importere denne type afstivning specielt til kirkegårde.

Oftentimes er det pladmangel, samt vægt problemer som gør en traditionel gravekasse ikke kan benyttes.

Dette afstivnings system, udmærker sig ved at være utrolig let, og yderst nemt at håndtere.

Længde på siderne: 230 cm.
 Højde på sider: 30cm.

Ende-gavlene er med teleskopisk udtræk, og spindel system fra 60-100 cm.

Afstivnings systemet kan fåes med skridsikre pynte plader rundt om graven.

RING på tlf: 42 94 85 86 og få mere information.

UKRUDTSBRÆNDER

- Effektiv flamme-behandling uden brug af kemikalier, som ikke forurener omgivelserne og grundvandet.

- Ukrudtsbrænderen er lille og let kørende med en god balance og store hjul.

- Med elektronisk tænding og højdejusterbart styr.

Pulverslukker er ekstraudstyr.

HTF FARMER TRUCK

- Fås med benzin eller el-fremdrift.
- Med 3-vejs tip.
- Pålidelig og let at betjene.

STAMA-HTF MINI TRUCK

El model i 83 cm bredde

Knækstyret el-køretøj med lille vendradius. Servostyring og justerbart sæde. Stort tilbehørsprogram.

STAMA-HTF LØVSUGER, MODEL MK 8

NY
støjreduceret
STAMA-HTF
Løvsuger

- Med elektrisk fremdrift og 13 hk B&S Vandguard motor til sugeenheden.
- Overholder arbejdsmiljøkravene omkring støv.
- 6m 6" flexslange med letvægts suge håndtag og slangemagasin.

STAMA-HTF MICRO TRUCK

Smart og handy lille ståtruck med vippefad, der kan komme ind alle steder. Nem på- og afstigning.

Kan leveres med blomsterstativ og andet tilbehør.

SE OG PRØV DET STORE UDVALG AF STAMA-HTF MASKINER HOS NEDENSTÅENDE FORHANDLERE:

Almas Park & Fritid, Ålborg & Brønderselv
Lyngfeldt A/S, Hadsten
Anker Bjerre A/S, Holstebro

Herning Skov, Have & Park A/S, Herning
Vemas A/S, Vejle
Varde Have og Skovmaskiner ApS, Varde

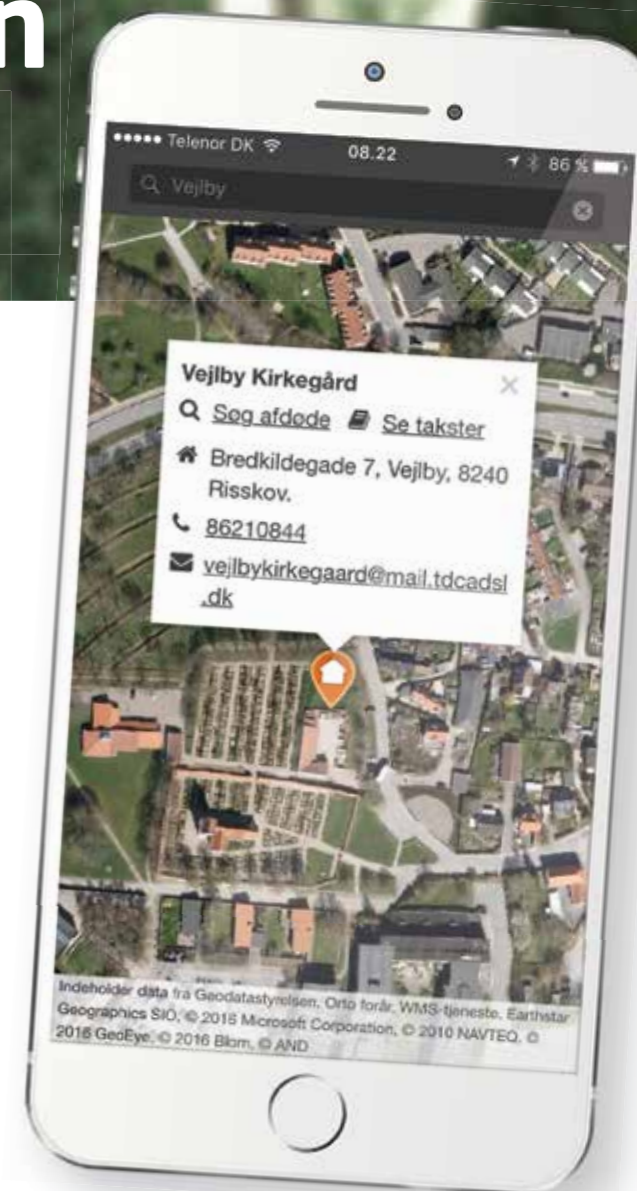
Hans Holm A/S, Tinglev
Sønderborg Skov- Park & Have Maskincenter Aps
Heden Maskinforretning A/S, Ringe
Havdrup Maskinforretning A/S, Havdrup

Find gravsted Gratis app til din smartphone

Gør det let for kirkegårdens besøgende

En GRATIS service, som alle kirkegårde kan tilmelde sig. På www.findgravsted.dk eller via den nye app vises placeringen af alle kirkegårdens gravsteder, samt takster og kontaktoplysninger.

Fås til både Android og iPhone (iOS).

Nu med over
1000 tilmeldte
kirkegårde

**Kontakt EG Brandsoft
på 9928 3565, og få en
gratis demonstration.**

KURSUSTILBUD:

ADMINISTRATIONSKURSUS

FDK afholder kurset 'Kirkegårdens administration' i dagene 23. – 25. oktober 2017.

Kurset afholdes på Vissenbjerg Storkro og henvender sig til kirkegårdsledere, kirkegårdsassistenter, kontoransatte og alle andre, der i det daglige beskæftiger sig med kirkegårdens administration.

På kurset gennemgås emner som lovgivning og praksis på kirkegårds- og forvaltningsområdet, muligheder for udsendelse af faktura og modtagelse af betaling, registrering af tidsforbrug med PlanTid, brug af digitale kirkegårdskort, gennemgang af kontoplan og moms,

ergonomi og indretning af arbejdspladsen, digital kommunikation - og så kan man blive lidt klogere på slanger, skildpadder m.fl., når der er besøg fra en af de lokale seværdigheder, med husdyr...

Uanset om man er nyansat eller har mange års erfaring indenfor kirkegårdsadministrationen, er her en god mulighed for at blive opdateret med de seneste ændringer i den grundlæggende lovgivning, få ny viden og hente inspiration til udførelsen af det daglige arbejde. ■

Praktiske oplysninger
Tid og sted

23. – 25. oktober 2017
Vissenbjerg Storkro, tlf: 6447 3880
Søndersøvej 30, 5492 Vissenbjerg

Kursusledere

Kirkegårdsleder Uffe Strandberg Larsen, Taastrup Nykirke Kirkegård
Kirkegårdsleder Tommy Nilsson, Herstedvester Kirkegård

Pris for deltagelse

Kr. 5.500,- (For FDK's medlemmer)
Kr. 5.900,- (Øvrige)

Tilmelding

Tilmelding snarest – **FÅ PLADSER TILBAGE**
Til FDK's sekretariat :
Hørsholm Kirkegård
Kirkegårdsvej 1, 2970 Hørsholm
Mail: kontor@danskekirkegaarde.dk

Tilmeldingen er bindende. Der kan foretages afmelding mod betaling af et afmeldingsgebyr på kr. 500,- indtil 4 uger før kursets første dag. Herefter betales den fulde kursusrpris.

Program - Administrationskursus
Mandag 23. oktober

- 10.00 Velkomst m. kaffe og rundstykker
- 10.30 Lovgivning omkring gravstedsret, ved Marjun Egholm, chefkonsulent i Kirkeministeriet
Notatpligt, håndtering af gravstedsbreve, hvem har ret til gravstedet, hjemfaldskrivelser osv.
- 12.00 Frokost
- 13.00 Formiddagens emne fortsætter, med mulighed for debat og spørgsmål
- 14.00 Betalings muligheder, ved Lars Rasmussen EG Brandsoft.
Håndtering af brugere som besøger kirkegårds-kontoret, udsendelse af faktura via Nets og e-boks, brug af Borger.dk og mobilepay.
- 15.15 Kaffepause
- 15.30 Pas godt på din krop, ved fysioterapeut og ergonomisk rådgiver, Pernille Andersen
Hvordan kan/bør man indrette arbejdspladsen. Hvad kan man selv gøre for at undgå skader og smerter.
- 17.30 Dagens afslutning
- 18.30 Middag
- 20.00 Aften kaffe i kælderen.

Tirsdag 24. oktober

- 09.00 Gennemgang af art og formåls konti: Ved Revisionsfirmaet Beierholm
samt lidt omkring momsregning og mulighed for at stille spørgsmål

- 10.00 Formiddagskaffe
- 10.15 Morgenens emne fortsætter
- 11.00 Introduktion til Plantid ved Anders Beck Larsen.
- 12.00 Frokost
- 13.00 Brug af elektronisk kirkegårdskort, ved Arne Danielsen, Landinspektørcentret i Herning
Kortets opbygning og brug.
Brug af kort på hjemmesider.
- 15.15 Kaffepause
- 15.45 Besøg fra Vissenbjerg Terrarium
- 18.30 Middag – med hygge fra ca. kl. 20.00

Onsdag 25. oktober

- 09.00 Digital Kommunikation, ved Brian P. Ørnbøl, kommunikationsrådgiver, Århus Domprovsti
Hvordan kan vi på kirkegårdene bruge digital kommunikation.
Hvad er mulighederne – hvem er vores målgruppe – hvordan bruger man det – etik m.m.
Ekstern kommunikation på et mere generelt niveau
- 10.30 Kaffepause
- 10.45 Snak på kryds omkring vores administration, nu og i fremtiden
- 11.45 Afslutning ved kursuslederne
- 12.00 Frokost

BARBARA JOOS

Af Barbara Joos, bmpjoos@gmail.com
Overgartner, Roskilde Kirkegårde

En Belgier på "Tyske plader" i Danmark.

Oprindeligt er jeg født og opvokset i Belgien, men har tilbragt de sidste 31 år alle andre steder end lige netop der. Da jeg skrev mit speciale i Tyskland i 2000, fik jeg mulighed for at skrive om finansiering af kirkegårdenes drift og anvendelse af design i kirkegårdsanlæg i både Sverige, Danmark og Tyskland. Især de 14 dage i Danmark, til indsamling af materiale til mit speciale, skulle vise sig at få en større betydning for min fremtid, end der kunne anes. Og et stort tak til Claes Foghmoes for det!

Landskabsarkitekt

Jeg er uddannet Diplom Ingeniør i Landespflege (landskabsarkitekt) og har siden maj 2001 været ansat i Danmark. De første 2 år som landskabsarkitekt i Næstved, derefter 11 år som driftskoordinator, projektleder og projekterende landskabsarkitekt i København og de sidste 4 år som overgartner/kirkegårdsassistent ved Roskilde Kirkegårde.

Hver af de tre ansættelser har givet mig indblik i kirkegårdsdrift og de mange særlige omstændigheder der knytter sig til dette særlige univers, hver på sin måde og i meget forskellig kontekst.

Værdighed

Kernen i mit arbejde må være værdigheden. Både når det handler om de rammer og anlæg vi skaber for de efterladte, når det gælder vores alle sammens arbejdsvil-

Jeg er vel som mennesker på kirkegårdene er flest: Lidt skør, videbegærlig og meget ærekær. Én som nyder at arbejde i et miljø hvor mennesker kommer hinanden ved og fagligheden er i højsædet.

Roskilde Kirkegårde varetager administration og/eller drift af flere mindre kirkegårde omkring Roskilde; bl.a. Reerslev Kirkegård. Foto: Vagn Andersen

Roskilde Kirkegårde omfatter Østre Kirkegård fra 1885(tv), Gråbrødre Kirkegård, der kan dateres tilbage til 1200-tallet(midt) og Gl. Vor Frue Kirkegård, der er en af Roskildes ældste kirkegårde(th). Foto: Vagn Andersen

kår og ikke mindst, når det kommer til samarbejdet om kirkegårdsdriften med andre menighedsråd i omegnen af Roskilde.

Jeg nyder at tegne, projektere og udfordre med lettere skæve, anderledes anvendelser af kendte materialer og planter, som jeg har fået lov til i København igennem årene. Der kommer min baggrund som udlænding det meste af mit liv mig til gode og hjælper med at skabe anderledes anlæg, som både er værdige og ville kunne fungere mange andre steder end i Danmark.

Arbejds miljø

Udover de praktiske gøremål der knytter sig til at være overgartner på 9 kirkegårde, går en stor del af min arbejds hverdag med fokus på arbejdsmiljø, uddannelsesmuligheder og vidensdeling. Især det sidst nævnte er der kommet større fokus på, når det gælder om at lære, videreudvikle og videreformidle viden, der bidrager med nye måder at løse meget slidsomme opgaver på og skåne sig selv så meget som muligt. Det er dejligt at kunne udbrede viden, og at kunne sende gartnerne af sted som undervisere for andre gartnerne. ■

Gartnerne fra Roskilde Kirkegårde har bl.a. gæstet Gladsaxe Kirkegård, hvor de underviste i nye og mere arbejdsmiljøvenlige måder til produktion af grandekorationer. Foto: Per Rasmussen

Tekst og foto af Lene Halkjær Jensen,
lene.bladet@mail.dk

De gråløvede udplantningsplanter lyser godt op i bedet og kan fremhæves med planter i kontrastfarver, som f.eks. paletblad, eller hvad man nu ellers synes kunne passe til den grå farve.

SØLVFARVEDE SKØNHEDER

Der er et utal af muligheder at vælge imellem, når kirkegårdens bede, kummer og krukke skal pyntes op med sommerens udplantningsplanter. Ofte er man tilbøjelig til at vælge det sikre, det man ved der 'virker'. Men af og til kan det også være forfriskende at eksperimentere lidt...

Iskolde somre, regn i stride strømme og dræbersnegle er blot nogle af de faktorer, der hurtigt kan tage glansen af udplantningsplanterne i sommerens bede. Der er heller ikke altid den fornødne tid til at knibe, vande, gøde og pusle om planterne; de må således gerne være robuste og kunne klare sig selv, uden al for megen omsorg. Og har man ikke lyst til at bekæmpe mus og snegle, handler det også om at finde nogle planter, der ikke står på disse uvel-

komne gæsters menukort.

Disse 3 sølvfarvede skønheder synes ikke at blive spist af hverken mus eller snegle og de vokser sig flotte og frodige i både sol og halvskygge. Lidt udtørring synes ikke at genere dem voldsomt, og de klarer den lunefulde danske sommer med bravour. De tåler regn, rusk og ret lave temperaturer og er således flotte langt ind i efteråret, når så mange andre udplantningsplanter har givet op.

Senecio cineraria – Sølvblad er en gammel kending med smukke, indskårne blade. Den vokser godt til hen over sommeren; bliver fint busket og kan godt blive ca. en halv meter høj. Den kan godt finde på at overvintre, men skal

så beskæres for ikke at blive lang og ranglet i løbet af den 2. vækstsæson. Lader man den gro, blomster den med gule blomster.

Helichrysum petiolare har ikke noget dansk navn. Den har runde blade og en forgrenet og frodig vækst. I løbet af en sommer kan den blive imponerende stor og fylde godt

op i bedet eller kummen. Den tåler ikke frost.

Dichondra argentea 'Silver Falls' - Sølvnyresnerle har små nyreformede blade. Den er en fin, bunddækkende plante i bedet og bliver kun ca. 10 – 15 cm. høj. Den tåler ikke frost, men i løbet af få måneder, kan rankerne blive op til en meter lange. ■

Sølvblad kan blive omkring en halv meter høj. Hvis den overvintrer, blomster den gult året efter.

Helichrysum petiolare vokser godt til – og kunne godt have brugt lidt mere plads...

Sølvnyresnerle kan dække bunden under større planter i en fart – men er også fin i en altkasse eller en høj kumme.

KORT NYT

1

"Green burials" vinder frem i USA

"Green burials" - "Grønne begravelser" – tilbydes på stadigt flere amerikanske kirkegårde. I USA kan en grøn begravelse fx betyde, at liget ikke balsameres, at kisten kan erstattes med et ligklæde og at støbte grave undlades. Flere kirkegårde har indrettet særlige afdelinger og ændret på den sædvanlige praksis, så ønsket om en grøn begravelse kan imødekommes. Talsmænd for de grønne begravelser anfører, at en grøn begravelse er mere miljøvenlig end fx en kremering. Der ses også et voksende marked for bionedbrydelige urner, pilefletkister mv.

Balsamering af lig blev almindeligt i USA efter Borgerkrigen, hvor soldaterne døde langt hjemmefra. Efter den 2. Verdenskrig, begyndte man at lave støbte grave, for at undgå sætninger i plønerne på de store, græsklædte kirkegårde.

Tendensen er nu ved at vende sig mod en mere naturlig og oprindelig begravelsesform: 'Fra jord er du kommet, til jord skal du blive' og der lægges vægt på, at man heller ikke i døden belaster miljøet. For de pårørende er der også penge at spare ved en grøn begravelse; idet udgiften til fx balsamering og kiste kan undgås.

Flere stater har ændret lovgivningen, for at imødekomme ønsket om en mere naturlig begravelse. I Alabama blev det i 2016 tilladt for andre end de autoriserede bedemænd at sælge kister, hvilket bl.a. skete for at tilgodese en producent af nedbrydelige kister. I Vermont trådte en ny lov i kraft d. 1. juli i år, der ændrer minimumskravet til dybden af en grav; fra 1,5 meter til 1 meter, hvilket skulle fremme nedbrydelsen af liget.

Kilde: www.detroitnews.com

2

Ny kursusleder i FDK

Tommy Nilsson, kirkegårdsleder ved Herstedvester Kirkegård, er blevet ny kursusleder i FDK. Det samlede korps af kursusledere i FDK's regi består nu, ud over Tommy Nilsson, af Trine Klink Raunkjær, Kirkegårdsleder ved Viby Kirkegård og Uffe Strandberg Larsen, der er kirkegårdsleder ved Taastrup Nykirke Kirkegård.

Hvis man har gode ideer til kurser, som FDK kan afholde, er man meget velkommen til at kontakte en af de 3 kursusledere.

3

Have & Landskab udvider Fagligt Forum

Fagligt Forum fik sin debut ved Have og Landskabsudstillingen i 2015. Det foregik i små pavilloner med plads til forholdsvis få tilhørere. Konceptet var dog populært og Have og Landskab udvider derfor Fagligt Forum ved årets udstilling, der afholdes i dagene 30. august til 1. september. Der bliver mere plads og flere foredrag og i år vil det foregå på 2 scener. Og nogle af onsdagens foredrag retter sig specifikt mod kirkegårdsbranchen: Seniorforskningskonsulent Jan Støvring fra Københavns Universitets Institut for Geovidenskab og naturforvaltning fortæller kl. 10.15 og kl. 12.45 om hvordan man kommer godt i gang med en udviklingsplan for kirkegården. Kl. 11.00 og kl. 13.30 giver landskabsarkitekt Henning Looft forslag og inspiration til, hvordan kirkegården kan udvikles, så den tilpasses brugernes ønsker.

Men der er også andre foredrag, der kan have interesse for os i kirkegårdsbranchen. Alle 3 dage præsenterer Landskabsarkitekt og PhD-studerende Marie Schnell sit PhD-projekt om buskbeplantninger, hvor forsøgsarealets 16 demonstrationsplantninger kan ses på Have & Landskabsudstillingen. Man kan også blive klogere på, hvad Q-plant

handler om, beskæring af tykke grene, stævning af buske og træer som driftsform og meget andet.

Det samlede program for Fagligt Forum kan ses på www.haveoglandskab.dk/program. (Programmet er vejledende og der tages forbehold for ændringer i både oplægsholdere, indhold og tidspunkt.)

4

Tomater på gravstedet

Den tyske by Neuburg ved Donau har officielt givet tilladelse til, at der kan dyrkes tomater og andre grøntsager og frugt på gravstederne på byens kirkegårde.

I sommeren 2016 havde en ung mand placeret en tomatplante på forældrenes gravsted. Den famøse tomatplante blev omdrejningspunktet for en del debat sommeren over, om hvorvidt det var etisk korrekt at dyrke frugt og grønt på gravsteder. Det har fået kirkegårdsforvaltningen i Neuburg til at ændre på vedtægterne for kirkegårdene, så det nu er tilladt at dyrke frugt og grønt på gravstederne, så længe det ikke skammer kirkegårdens samlede udseende.

Kilde: www.friedhofskultur.de

5

Manuel nedsænkning af kister

Personalet på Norsjö Kirkegård i Sverige, har fået medhold i, at manuel nedsænkning af kister i graven, er et tungt og uergonomisk arbejde. Personalet havde klaget til kirkegårdens ledelse over arbejdsforholdene, men klagen blev afvist med henvisning til kirkens etiske retningslinjer og at det er uetisk at sænke kister i graven med fx en gravemaskine.

Klagen blev givet videre til Arbetsmiljöverket, der nu har afgivet et påbud i sagen: Kisterne må ikke længere sænkes manuelt; det skal ske med maskinkraft. Kirkegårdens ledelse har taget påbuddet til efterretning, og vil fremover benytte en eldrevet kistesænker-assistent ved begravelser på kirkegården.

Kilde: www.svt.se

6

Pas på Københavnerbænkene

Den klassiske københavnerbænk er åbenbart blevet et nyt mål for tyvene. Siden nytår er der blevet stjålet 45 københavnerbænke fra Københavns Kommunes grønne områder, og flere bænke er forsøgt stjålet, mens andre har fået fjernet bænkens træ. Og det er ikke noget enestående fænomen: Hørsholm Kirkegård har fået stjålet 2 bænke, og fra Hørsholm Kommunes grønne og rekreative områder, er der forsvundet 5 bænke. Også Frederiks-værk kommune melder om stjalne Københavnerbænke. Der er ikke noget nyt i, at bænke i offentligt tilgængelige områder forsvinder, men inden for det seneste halve år er der er sket en markant stigning i antallet – Og der lader til at være en stor "efterspørgsel" på især københavnerbænken.

7

Velkommen til nye kolleger

Bent Skovbro Hansen er tiltrådt som Administrationschef den 1. juli i Haslev Sogn.

Ritva Tove Pedersen er tiltrådt som Kirkegårdsleder den 1. august ved Grindsted Kirkegård.

Henrik Lund Sørensen tiltræder som Kirkegårdsleder den 1. september ved Alderslyst Kirkegård.

KALENDEREN

13. april – 15. oktober

IGA Berlin 2017

Den Internationale Garten Ausstellung i Berlin er en 104 hektar stor have- og landskabsarkitektur-udstilling. Temaet er 'Et ocean af farver' og udstillingen rummer bl.a. et område med gravminder og gravstedetsanlæg. Se mere herom i bladet eller på <https://iga-berlin-2017.de>

30. august – 1. september

Have & Landskab

Den grønne fag-udstilling Have & Landskab afholdes på Selandia-CEU i Slagelse. Se mere på www.haveoglandskab.dk

5. september 2017

Årsmøde for FDK og DKL

Årsmødet 2017 afholdes i en forkortet udgave i forbindelse med den Nordiske Kongres i København. Se på FDK's hjemmeside www.danskekirkegaarde.dk

Få pladser tilbage – Kontakt FDK's sekretariat på kontor@danskekirkegaarde.dk

6. – 8. September 2017

Nordisk Kongres for kirkegårdskultur

NFKK – Nordisk Forbund for Kirkegårde og Krematorier - afholder Nordisk Kongres for kirkegårdskultur i København. Se mere på www.NFKK.eu

Få pladser tilbage – Kontakt FDK's sekretariat på kontor@danskekirkegaarde.dk

29. – 30. september 2017

Kirkens Forum

Fagmessen Kirkens Forum afholdes i MesseC i Fredericia. Her vil være udstillinger med relation til kirkegårdsdrift, administration og kirkelige aktiviteter. Se mere på www.kirkensforum.dk

23. – 25. oktober 2017

Administrationskursus

FDK afholder kurset 'Kirkegårdens administration' på Visenbjerg Storkro. Se mere herom i bladet eller på FDK's hjemmeside www.danskekirkegaarde.dk. Tilmelding kan ske ved henvendelse til FDK's sekretariat på mail: kontor@danskekirkegaarde.dk. Få pladser tilbage – Tilmelding snarest.

LØVSUGER

- nu også med 8" slange til granafdækning

MILJØRIVE

Besøg vores 3500 m² showroom på Århusvej 12, 8670 Låsby - hverdage 8.00 - 16.00

GRÆSKLIPPER

www.avant.dk

KANTSKÆRER

Jylland - Låsby - Tlf. 8695 7522

STANDARDKOV

Sjælland - Hørve - Tlf. 5965 6037

Foreningen af Danske Kirkegårdsledere

Formand:

Klaus Frederiksen, Garnisons Kirkegård
Tlf. 3542 7951
E-mail: klaus@garnisonskirkegaard.dk

Sekretariat:

Vagn Andersen, Hørsholm Kirkegård
Tlf. 4586 0584 - Fax 45 86 41 57
E-mail: kontor@danskekirkegaarde.dk

Se mere på www.danskekirkegaarde.dk

Fremsendelse af annoncer og artikler

Annoncer (reproklart materiale) skal helst afleveres som PDF-filer, for at undgå fejl i forbindelse med annoncens opsætning i bladet.

Billeder, der skal ledsage artikler, skal helst ikke lægges ind tekstdokumentet, men sendes separat i den originale opløsning. Det giver en bedre billedkvalitet i det trykte blad.

Danske Krematoriernes Landsforening

Formand:

Allan Vest, Hjørring Kirkegård
Tlf. 9890 0555 – 2178 0367
E-mail: allan@hjoerringkirkegaard.dk

Næstformand og teknisk udvalg:

Tom Olsen, Fælleskrematoriet Sjælland
Tlf. 26 86 02 01
E-mail tom@motka.dk

Kursusudvalg:

Erik Bach, Aarhus kirkegårde
Tlf. 89 40 27 60 – 29 20 81 58
E-mail eb@aarhus.dk

Tommy Christensen, Svendborg kirkegårde
Tlf. 62 21 05 33 – 20 41 61 86
E-mail tc@svendborg-kirkegaarde.dk

Se mere på www.dkl.dk

Tidsskriftet 'KIRKEGÅRDEN'

Udkommer 6 gange årligt i samarbejde mellem FDK – Foreningen af Danske Kirkegårdsledere og DKL – Danske Krematoriernes Landsforening

Oplag: 1.100 stk.

Abonnement: Kr. 330,- pr. år (400,- kr. pr. år for abonnenter udenfor Danmark)

Kontakt:

Lene Halkjær Jensen, Humlebæk Kirkegård
Tlf. 2624 7228 – Fax 4919 1142 – E-mail: lene.bladet@mail.dk

Udgivelser og deadlines i 2017 / 2018

Nr. 5, oktober 2017	15. september 2017
Nr. 6, december 2017	15. november 2017
Nr. 1, februar 2018	15. januar 2018
Nr. 2, april 2018	20. marts 2018
Nr. 3, juni 2018	20. maj 2018
Nr. 4, august 2018	20. juli 2018

Bladet forventes at udkomme ca. en måned efter deadline.

Annoncepriser

1 side	kr. 3.500,-
½ side	kr. 2.500,-
¼ side, stående	kr. 1.500,-
¼ side, liggende	kr. 1.500,-
⅛ side	kr. 1.000,-
Visitkort	kr. 900,-

Ved 3 indrykninger pr. år gives 5 % rabat
Ved 6 indrykninger pr. år gives 10 % rabat
Priserne er eks. moms.

FRA REDAKTIONEN

En sommer er næsten gået – og i skrivende stund har der ikke været særlig meget af det varme, tørre sommervejr, der kan give et lille pusterum i jagten på ukrudtet.

Når FDK's medlemmer mødes til den årlige generalforsamling, skal der vælges en ny formand. Klaus Frederiksen, der har været medlem af FDK's bestyrelse siden 1999, og formand for FDK siden 2001, modtager ikke genvalg. Der vil også ske andre ændringer: FDK's sekretariat, der i mange år er blevet varetaget af Vagn Andersen og Winnie Petersen fra Hørsholm Kirkegård, flyttes i løbet af efteråret til Brønderslev, hvor kirkegårdsleder John

Hinze overtager ansvaret og den store opgave.

Siden sidste årsmøde i Silkeborg, er der kommet, og vil fortsat komme, mange nye ansigter i FDK's kreds. Herfra skal lyde en opfordring til at tage godt imod de nye medlemmer og de nye ansigter på FDK's ansvarsposter – og hjælpe med til, at de kan komme godt i gang med deres nye ansvars- og arbejdsområder.

Fortsat God Sommer – og forhåbentlig ses rigtig mange af os til Årsmødet og den Nordiske Kongres i København til september.

**Fornyelse med respekt
for tradition siden 1982**

 JESSING

- Se flere produkter på www.jessing.eu

